

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

24-30 ianuarie 1996
(Anul XXIX)

3

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Micile slăbiciuni ale titanilor

(pag. 8-9)

Revanșa autorului

(pag. 14)

Sintagme zburătoare

(pag. 12)

Mulțimi de Janos, femei și țapi

(pag. 14)

Două spectacole de Cătălina Buzoianu

(pag. 11)

Cerul de cărți

PE VREMEA când eram doar colaborator al *României literare*, în paginile revistei au fost comentate și cărțile mele. Director al revistei fiind, nu am mai permis acest lucru. Motivul este de la sine înțeles, chiar dacă m-am privat, în acest fel, de observațiile unor critici a căror apreciere nu-mi era indiferentă. Mai mult, despre care știam că va fi corectă, neinfluențată de poziția mea în cadrul redacției, cu alte cuvinte, de considerente de oportunitate. Fac o excepție cu articolul din numărul de față semnat de Alex. Ștefănescu. N-am cedat ușor, lăsându-mă în cele din urmă convins. Aș dori să explic de ce.

Cartea recenzată de Alex. Ștefănescu a fost scrisă cu ani în urmă. Pentru mine însumi, ea este una "istorică". Nu-mi mai provoacă aproape deloc sentimente de autor, m-am detașat de ea, o privesc cu un ochi rece. În aceste condiții, sînt interesat într-un mod, aș zice, experimental de măsura în care judecata mea și judecata altora se apropie sau coincid. Nu mă refer la judecata de valoare, desigur, ci la aprecierea capacității cărții de a transmite cititorului mesajul pe care eu l-am pus în ea.

Selecția de eseuri din cele șapte volume de *Teme* (scrise și publicate pe parcursul deceniilor 8 și 9) datează ea însăși de cîțiva ani buni. Când am făcut-o, am urmărit un anumit scop, pe care îl pot mărturisi astăzi. Sînt curios să aflu dacă un cititor competent îl sesizează sau nu. Acest lucru e important mai degrabă pentru mine decît pentru carte, care își are soarta ei.

Mi-am dat seama deseori, scriind eseurile, că ele reprezentau ceva mai mult decît mijlocul prin care cronicarul literar evada din țarcul obligației de a citi săptămînal anumite cărți în libertatea unor considerații fără temă și fără program. Sursa lor profundă era un protest contra rutinei profesionale. Adunînd în volum pe cele pe care le consideram caracteristice, am fost întărit în această impresie: eseurile nu erau altceva decît o expediție a autorului în căutarea aceluia cititor naiv care fusese în adolescență sau în prima tinerețe și pe care criticul îl înghițise asemenea balenei mitice pe Iona. Bănuiesc că și alții au trăit acest sentiment. Cu fiecare eseu, mai tăiam o burtă a chitului de cărți, în speranța de a mă elibera. Ca să constat, la capătul tentativelor repetate, cînd cerul albastru strălucea în fine deasupra capului meu, că el însuși era făcut din cărți. Cerul de cărți deasupra, legea critică în mine. Concluzia mea a fost că, odată dispărut în pîntecele chitului, cititorul naiv nu mai are nici o scăpare. Cititorul naiv este acela pentru care cărțile sînt viață: și care, citindu-le, se emoționează, plînge, rîde, se sperie, are revelații sau coșmaruri. Criticul ucide toate aceste bucurii inocente. Dar pot fi ele măcar evocate? Mai este vreo cale deschisă spre universul dintîi al lecturii? Multe din eseuri povestesc lecturi naive de altădată. Cît anume din povestire e autentic și cît e contrafăcut? Cărțile pe care le citim într-o viață alcătuiesc un fel de straturi geologice suprapuse. Oare, în secțiune verticală, mai este cu putință descoperirea stratului original, acela situat sub toate celelalte și la temelia lor? Foarte greu de răspuns. Înclin să cred că nu. Stratul original pare inaccesibil. Nu-mi rămîne decît să-l aproximez sau, la rigoare, să-l inventez; să-mi închipui, așa-dar, inocența lecturii.

Cărțile au suflet este, din punctul meu de vedere, istoria acestei frustrări pe care criticul literar o trăiește și care, în definitiv, îl constituie: critica literară nu este decît căutarea fără speranță a unei inocențe pierdute.

Mentalitate de Caliban

O FORMĂ a nebuniei combinată cu prostia primitivă a fostului dictator comunist (și a consoartei sale) era aceea a *demolării*. Pofa de a dărâma monumente de arhitectură, palate, case impunătoare sau frumoase, nu doar prin farmecul lor arhitectural, biserici etc. a căpătat, din păcate, formele acute ale unui fel de *război* împotriva a tot ceea ce nu corespundea ideii lor inepte, cum că el, Ceaușescu, ar fi fost un "creator", idee întreținută de doi bănuți poeți care și azi urlă în parlament și se înghesuie în fruntea bucatelor.

Au căzut pradă acestei forme de nebunie combinată cu prostia primitivă, nu doar Capitala țării, dar și alte orașe din România.

Pe Ceaușescu n-a încercat nimeni (n-a îndrăznit nimeni) să-l facă să înțeleagă că *tradiția culturală* este cel puțin tot atât de importantă ca însăși ISTORIA unui popor. Pofa de a dărâma frumoasele, pitoreștile cartiere vechi ale unui oraș precum Bucureștii - ca formă de răfuială a unui sfertodot cu *trecutul burghez* - s-a asociat, cum era de așteptat, cu aspectul kitsch al căsoaiei poporului de azi, cu care, vai, din păcate se mândresc succesorii, ca și cu acel bulevard imitând stângaci Champs-Élysée, toate blocurile având aceeași înălțime, semănând unele cu altele ca trase la șapirograf, în ciuda brizbrizurilor de butaforie ieftină, viziune primitiv-cazonă a unui Moș-Teacă, ajuns, din nenorocire, șef de stat.

Dar această mentalitate de Caliban o vedem și azi în unele orașe ale țării. Printre altele și în orașul atât de plin de farmec de pe malul Dunării, supranumit într-o carte *Orașul cu salcâmi*. Un "polis" alcătuit după un plan ingenios încât străzile, așezate radial, nu lasă pe nimeni să se rătăcească. De unde și proverbul "a nimerit orbul Brăila". Și cu ochii închiși, adică, nu te poți rătăci în acest oraș. Sau cum scrie un brăilean celebru, scriitorul N. Carandino: "Orașul este clădit, de altfel, pe plan geometric. Dacă bulevarde și numeroase străzi circulare au Dunărea drept diametru. Numeroase raze duc din centru până la periferie. În Brăila este imposibil să te rătăcești." Vorbind apoi despre bogăția orașului care și-au construit casele în jurul clădirii Poligonului sau pe strada Regală, N. Carandino scrie: "Nume celebre pe piața Mediteranei și chiar a Londrei au pornit din acest cartier (...) De pe urma lor au rămas doar casele, cele mai frumoase din oraș la vremea lor".

Nu numai la vremea lor! În Brăila au existat și există încă multe case frumoase, pe străzile nu mai puțin frumoase ale unui oraș care era poarta țării spre lumea întreagă.

Din punct de vedere arhitectural Brăila este deci un oraș cu o fizionomie aparte, cu o personalitate urbană proprie. Dar când spun că Brăila este un oraș cu un specific al său, ca Sibiul sau Iașii, de pildă, vorbesc de vechiul oraș, nu de blocurile-silozuri de lângă Pădurea Monumentului sau de pe strada Călărași.

Ei, bine, centrul acestui oraș atât de armonios și de specific gândit de arhitecții și constructorii de altădată, care țineau pasul cu civilizația occidentală (Brăila era supranumită *picior de Paris*), ei bine, centrul orașului a fost, totuși, dărâmat. Nebunia ceaușist-comunistă a ajuns și la Brăila. A fost reconstruit apoi aproape după vechile planuri - spun "aproape" fiindcă s-a pierdut totuși ceva, *inefabilul* acelor vechi construcții a căror patină arhitectonică n-a mai putut fi păstrată!

Dar s-a întâmplat ca actualul primar, care nu-i altul decât fostul prim-secretar pecerist Anton Lungu, actualmente reprezentantul PSM-ului verdețian, *re-ales* de către o populație naivă care chiar a crezut că omul ce-i îndemna cândva să mănânce pâine cu bulion va iefini pâinea la 3 lei și carnea la 300, cum a promis mincinos, s-a întâmplat, zic, ca dumnealui, verdețianul Anton Lungu, să continue cheful de demolare a orașului, moștenit de la Ceaușescu. Și așa se face că i s-a năzărit să demoleze tocmai strada Golești, o stradă dintre cele mai vechi, mai frumoase, amintind de prospera bătrână urbe brăileană. O stradă unde se află niște clădiri ridicate de cei mai buni arhitecți, care imprimă acestui oraș un farmec aparte. Clădirile pe care primarul comunist le demolează (ori le va demola) sunt declarate *monumente istorice*! Muzeografii din localitate protestează împotriva barbarei hotărâri a municipalității certată cu bunul-gust și care habar n-are de ideea de *tradiție culturală*. Fiindcă acele clădiri de pe frumoasa stradă Golești (ca și altele la fel) atestă nu doar *vechimea* și *aspectul estetic* al unei așezări urbane, cu o particularitate aparte. Ele sunt, la urma urmelor, ISTORIE. Și cultură!

E de mirare că d-l Anton Lungu, fostul și actualul activist comunist, găzduiește *festivalul Haricleea Darclee*, patronat de doamna Mariana Nicolesco, dar nu pricepe că tot *un gest cultural*, de aceeași importanță, ar fi păstrarea și repararea, *restaurarea* acestor case de pe somptuoasa și patriarhală stradă Golești din Brăila, pe care acum vrea să le dărâme ca să ridice niște blocuri-siloz. Sperăm într-o intervenție hotărâtă a Ministerului Culturii și a forurilor în drept, pentru ca războiul împotriva trecutului acestui frumos și vechi oraș al țării să înceteze!

Eugenia Tudor Anton

POST-RESTANT

de Constanța Buzea

MULTUMINDU-VĂ frumos pentru urări, îmi pun în schimb toată speranța în capacitatea dv. de a nu vă iluziona mai mult. Versificați zadarnic și monoton având în obiectiv diverse teme *majore*, de la soarta țaranului român și eroismul tinerilor din Decembrie la cinismele tranziției și "casa noastră comună". E o stângăcie de care, sunt sigură, nici nu vă pasă, date fiind elanul relatării și convingerea cu care pledați: *Să facem o casă fundată solid/ Pe două materii de bază/ Pe-o GEOGRAFIE lipsită de zid/ Și pe-o ISTORIE dreaptă și trează. Sau: Să-ncepem o viață cu legi și morală/ Bazată pe muncă, pe har și talent/ S-alegem în jilțuri pe acei bunăoară/ Ce simt pentru oameni un mare respect.// Visez cu ochii închiși sau deschiși/ Visez la o țară în care/ Ființe umane, mai mari sau mai mici/ Să aibă un trai demn fiecare. În fine: Regimul de tristă amintire spunea/ Că-n vremea ce-i fuse înainte/ Mari greutăți țaranul purta/ Pe brațele lui chinuite.// Mintind că-i vor face pe oameni egali/ Ca rang social și pogoane/ În colectivă-i băgară hamali/ Pe propriul pământ, lipsit de hotare. (Petre Constantin, București)* ● De curând, un tânăr care n-a vrut să-și spună numele, mi-a telefonat la redacție. Era emoționat, mi s-a părut că îi tremură vocea, și era nemulțumit că la rubrica aceasta iau în considerație scrisorile și comentez textele unor oameni lipsiți evident de talent. Este adevărat. Dar tot adevărat mai este un lucru și anume că majoritatea celor care mi se adresează aici sunt fie adolescenți fără experiență în materie, fie pensionarii unui ideal de-o viață, adică să scrie poezie. Pe copii și pe bătrâni nu trebuie să-i ignori. A întoarce fața de la ei, aceasta nu înseamnă că ei încetează să existe. Ei continuă să scrie fără să-și poată depăși condiția, continuă să se iluzioneze, să sufere, să persiste în greșeală ori să se zbată în pustiu. Eu nu sunt convinsă că nu se poate trage chiar nici un folos din răbdarea redactorului. Nevoia de comunicare doare și este uneori atât de presantă! Satisfacerea ei, aici, în termeni cât se poate de cinstiți, nu înseamnă cătuși de puțin a încuraja mediocritatea ci că dorești și încerci s-o stăvilești, prin evidențiere, cu propriile ei arme, contra ei însăși. ● Sper din tot sufletul ca locul acesta să nu fie apreciat ca umilitor pentru un răspuns la bunele dorințe și urări, atâta vreme cât el, locul acesta, este de fapt cel mai rapid *vehicul* de care dispun. Presupunând, corect sper, că ați dorit să fiți, prin poemul *Către Eminescu*, punctual la aniversare, îl reproduc mai jos: *Te-am visat plângând/ plânsul ce se plânge când scrii în mormânt// Mai am un vers din moarte să învăț/ și voi veni desigur la ospăț// La masa Ta cu pește și pâini/ eu am să vin cu propriul cap în mâini. (Marin Lupșanu, Lehliu)* ● Sper să nu fiu nici prima și nici singura ființă care să-ți dea de înțeles cu toată răspunderea că dacă vei izbuti să rezisti tentației de a te sinucide, vei deveni, cu timpul, și cu un efort minim de organizare și disciplinare, un poet bun. Nici răbdarea cu tine însuși nu trebuie s-o pierzi din vedere. Vot de blam cu avertisment pentru *Contemporanilor*, dar și pentru cele câteva poezii fără titlu, notițe, notații, accese de teribilism, mici febre controlabile! Este de bun augur pentru un tânăr de 17 ani (și care afirmă nu știu cât de corect și nu știu cât de convins că *tinerii nu sunt prea bine văzuți, și asta în orice domeniu*) încrederea în sine, singur și împotriva tuturor, silabisind pentru a da accent și aură de valoare frazei: *Simt că voi ajunge departe./ voi urca pe culmi pe care unii nu le văd./ voi atinge cu mâna-mi soarele și cerul./ voi hotărî destine și voi ucide moarte./ dar totuși/ nu voi fi Dumnezeu. Sunt trei poemele pentru care poți fi cu adevărat liniștit: Câinele albastru, Ochiul de natură și Prietenilor mei. Nu atât pentru vreo izbândă artistică ci pentru directete, sinceritate și altruism vibrant. Tonul lor de declarație patetică acaparează atenția și îl face instantaneu pe cititor partizanul ideilor tale generoase. Am lăsat la urmă poezia cea mai scurtă, intitulată *Dumnezeu*, și care arată exact ce poți și cât poți în acest moment: *Un cer care vorbește/ necuvintele Poetului./ Aer fără aer/ bându-se/ sugrumându-se/ plecând./ Frunză de miel/ copac fără scoarță./ Pământ fără rază. (Nikita Axinte, București)* ● Am primit mesajul și cartea de debut, pentru care vă mulțumesc și vă felicit. Este, deci, de citit, de meditat și de răspuns într-unul din numerele următoare. Va fi, sper, ca într-una din poeziile dv., (*Correspondență*), din vremea *Amfiteatrului*, și care mi-a plăcut, din care citez și acum, aici, esențialul: *Mâna mea scrie pe apă/ În adânc, o mână simetrică/ Încearcă să scrie la fel... (Constantin Buiciuc, Lugoj).**

■

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatrul, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Correspondenți: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Imaginea tînărului scriitor

MULT discutată și mult trîmbitată la un moment dat, *emanciparea femeii* s-a produs pînă la urmă pe neobservate, pe parcursul unei singure generații. Mamele noastre erau încă femei de tip "clasic": cu obligații preponderent gospodărești, de multe ori fără serviciu, supuse bărbatului - un fel de "fete în casă". Cel puțin două din drepturile posibile le erau, în general, interzise: acela de a-și da cu părerea și acela de a "face carieră". Excepțiile nu fac decît să întărească regula.

Soțiile și surorile noastre fac parte dintr-o cu totul altă lume. Astăzi, femeile au aproape aceeași libertate de mișcare ca și bărbații și desfășoară absolut orice tip de activitate. Există, evident, o anumită reținere în angajarea și promovarea femeilor, pe motiv că "mîine-poimîine face un copil și-o să lipsească de la serviciu cu lunile" și, pe de altă parte, e încă departe vremea cînd opinia publică va privi la fel de îngăduitor libertinajul unui bărbat și cel al unei femei. Dar, una peste alta, femeia de azi nu mai e deloc cea de-acum două-trei decenii.

Inevitabil, această transformare a adus mutații importante în viața de familie. Oricît ar fi un bărbat de nesimțit, mai devreme sau mai tîrziu trebuie să ajungă la concluzia că - de vreme ce activitățile "externe" sînt similare - e normal să fie asemănătoare și obligațiile casnice. Astfel, tot pe nevăgare de seamă, s-a produs un fenomen social de proporții, extrem de interesant și cu multiple impli-

cații: a apărut *prima generație autentică de familisti*, înțelegînd prin aceasta căsătoriile în care majoritatea sarcinilor "interne" sînt împărțite aproape echilibrat între soți. Interesant este că despre acest fenomen nimeni nu vorbește cu plăcere: vîrstnicii din motive lesne de înțeles (altă lume, alte reguli, treaba lor), femeile tinere pentru că nu se înghesuie să recunoască participarea soților la cele casnice, iar ei... din jenă, temîndu-se, fiecare, că e o excepție și va fi tratat ca unul aflat sub papucul nevastei.

În realitate, ei reprezintă o regulă care se extinde cu fiecare zi. Majoritatea soților aflați între 25 și 45 de ani îndeplinesc obligații gospodărești despre care părinții lor nu și-au imaginat vreodată că ar putea ajunge și pe mîna bărbaților. Excepțiile sînt date aproape exclusiv de cei care lucrează 12-16 ore pe zi și de cei cu meserii speciale (gen marinar).

Dacă ați avut răbdarea să citiți aceste rînduri, vă întrebăm probabil ce caută ele într-o revistă literară. Cele de mai sus nu sînt decît o necesară introducere pentru a semnală o importantă mutație petrecută în lumea scriitorilor, care - firește - n-a fost ocolită de transformările pomenite. Concret, *specia scriitorului boem* care-și petrece ziua prin cafenele, scrie cînd are chef, trăiește din mici expediente și n-are nici o obligație - *este o specie pe cale de dispariție*. Cu atît mai mult în România actuală, unde nu există (în nici un caz în rîndul tinerilor!) autori care să trăiască din scrisul lor, deci scriitorul are un serviciu, ca toată

lumea. De multe ori, acesta n-are nici o tangentă cu literatura, doar o parte dintre scriitori fiind profesori sau ziaristi.

Aceasta este realitatea. Dacă este sau nu normal să fie așa - asta e o cu totul altă poveste. Sigur că a trăi la fel ca restul lumii, a fugi după autobuz, a semna condica, a muta dosare sau a trage la strung implică și un oarecare avantaj, legat de "ancorarea în realitate" (mai greu e pentru autorii SF sau de romane istorice...). Am ținut însă să atrag atenția asupra acestei realități pentru că - atît în rîndul cititorilor cît și al scriitorilor mai vîrstnici - există o imagine eronată despre tînărul autor. În realitate, acesta scrie *după ce* s-a întors de la serviciu și după ce și-a rezolvat, cît de cît, sarcinile casnice. În plus - de cele mai multe ori - scrie într-o încăpere unde merge televizorul, plînge copilul sau fierbe supa. *Turnul de fildeș a devenit o imposibilitate de ordin practic*.

Nu intenționez să înduișez pe nimeni. Literatura este (atunci cînd este) o vocație, și scriitorul n-are voie să se plîngă că mai are și alte lucruri de făcut în viața de zi cu zi. Dar, pentru o bună înțelegere atît a tendințelor literaturii contemporane, cît și a fenomenelor colaterale, imaginea externă a autorului trebuie să fie cît mai aproape de realitate.

Tudor Călin Zarojanu

Forța persuasiunii și forța

AM CITIT atent (așa cum citește tot ce apare sub semnătura sa) articolul polemic *Semnul adevărului* publicat de Laszlo Alexandru în *România literară*, acum două săptămîni. Și am remarcat încă o dată puternica impresie de *claritate a gândirii* pe care o produce scrisul acestui eseist. Dacă aș fi vreodată judecat pentru cine știe ce greșală, un asemenea judecător inflexibil, dar comprehensiv mi-aș dori. Laszlo Alexandru are, fără îndoială, dreptate. Extraordinara carte a lui M. Nițescu *Sub zodia proletcultismului - Dialectica puterii* nu a fost primită cum ar fi meritat. Ea reprezintă un dar (postum) prea mare pentru sărăcia sufletească a multora dintre noi. Și mai grav este însă faptul că unii comentatori, în loc să se arate doar fâșfâșiți, s-au dezmeticit repede și și-au îngăduit să o minimalizeze. Au etichetat-o drept expresie a unui spirit resentimentar. Dacă discuția ar fi continuat, n-ar fi fost exclus să se avanseze și ipoteza că M. Nițescu a fost cam într-o ureche, astfel încât ar fi trebuit internat într-un spital psihiatric. Discuția însă n-a continuat, ceea ce reprezintă o și mai mare nedreptate. Cartea a dispărut în adăncurile unei tăceri vinovate, așa cum dispăre un obiect în mîneca largă a unui scamator.

În ceea ce mă privește, consider că mi-am făcut datoria în legătură cu cartea lui M. Nițescu (prezentînd-o ca pe o revelație în cadrul unor emisiuni t.v. și consacrandu-i un articol - scris cu aceeași admirație - în *România literară*). De altfel, în intervenția sa, Laszlo Alexandru nici nu-mi reproșează lipsa de prețuire, ci se referă - dezaprobator - la opinia mea potrivit căreia scriitorii mari care au făcut compromisuri nu trebuie considerați mai vinovați decît autorii minori. "Cum să fie mai vinovat G. Călinescu - mă întrebam eu - decît Mihai Novicov pentru propagarea proletcultismului? Și apoi cum să fie oameni ca G. Călinescu, în general, vinovați de ceva?" Laszlo Alexandru îmi răspunde: "Așa cum, în fața legii, sîntem cu toții egali, la fel ar trebui să fie judecați și scriitorii, în principiu, cu aceeași unitate de măsură morală. Dar dacă, totuși, ar exista circumstanțe agravante, apoi acestea ar trebui să li se aplice tocmai personalităților culturale, care, prin prestigiul lor, au avut un rol mai

însemnat în acreditarea minciunii. Perspectiva nu trebuie să fie doar intra-literară, ci trebuie avute în vedere *efectele sociale*, infinit mai nocive, produse de colaboraționismul unei vedete, în comparație cu zelul lamentabil al unui scrib obscur."

Nu sînt atît de vanitos încît să aplaud obiecțiile lui Laszlo Alexandru la adresa opiniilor altora și să sar în sus atunci cînd același eseist amendează opiniile mele. De aceea, nu voi lua în discuție teza potrivit căreia toți trebuie să fim judecați cu aceeași unitate de măsură morală, teză cu care eu nu sînt absolut deloc de acord. Înțeleg că este vorba despre două (cum altfel să le spun?) filosofii diferite și că amîndouă pot fi dezvoltate la nesfârșit, cu argumente, probabil, la fel de convingătoare.

În schimb nu pot să las fără replică o eroare de apreciere, după opinia mea, flagrantă. Mă refer la afirmația lui Laszlo Alexandru că "personalitățile culturale, prin prestigiul lor, au avut un rol mai însemnat în acreditarea minciunii". Așa ceva se întâmplă numai într-o societate liberă, în vremuri normale. În România aflată sub ocupație sovietică minciuna a fost impusă *prin forță*, iar oamenii ca G. Călinescu n-au avut practic nici o contribuție la acreditarea ei. Temerarii exercitau de ocupanți - și de complicități lor din România, grupați în PCR și în Securitate - și nu elocvența propagandistică a unor mari scriitori lipsiți de curaj au instaurat comunismul. Pe G. Călinescu - ca să revenim la exemplul lui - cunosătorii de literatură îl priveau la vremea respectivă cu inima strînsă, ca pe un aristocrat al spiritului obligat să se umilească, iar oamenii simpli oricum nu-l citeau, astfel încît nici unii, nici alții nu pot pretinde că influențați de el au aderat la noul regim. De altfel, foarte puțini au aderat cu adevărat, cei mai mulți doar s-au supus, de frică.

În timp ce noi îi judecăm sever pe marii scriitori, la conducerea țării se află în continuare, și azi, mulți dintre activiștii PCR și securiștii care au folosit nu forța persuasiunii, ci forța pentru impunerea minciunii în România. Dar aceasta este altă poveste...

Alex. Ștefănescu

Franz Johannes Bulhardt

Joc în vîntul dimineții

Scufundă-te cu mine cînd luna începe
în fața luminii în devenire
adînc, în unda rece noptatică-a mării!
Abia lîngă brațele de piatră ale digului
ne simțim liberi de gravitatea legilor pămîntului.
și plutim ușor
deasupra dealurilor argintii și a vâilor lăptoase,
și ne dăm seama de întinsul și intensitatea mării.

Cai suri, înspumetați
se cabrează,
vor să fugă cu tine, cea mai prețioasă pradă.
Fecioare în valuri și dantele diafane
dansează și își joacă șoldurile calde,
arată ispitător
iarăși și iară
infinita lor împărăție
și te ademenesc afară în depărtări întunecate.

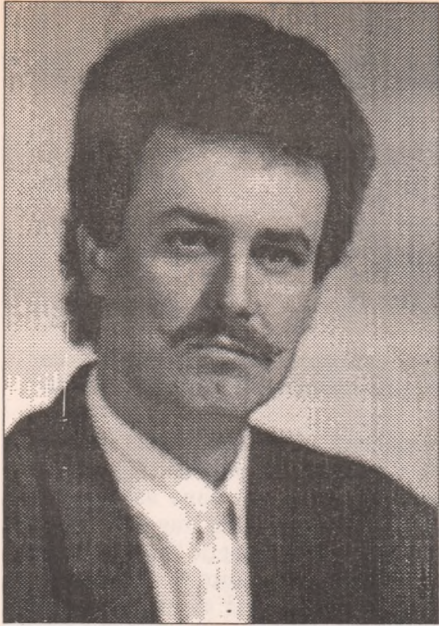
Mai bine să sîrim, purtați
de strălucirea crescîndă a soarelui
cătredunele ce se înfierbîntă.
Nu sînt oare
surorile valurilor în jocul etern al mareelor?
Iată:
pe brațele și umerii noștri
sclipsesc stropi de rouă -
și în păr luminează perle furate!
Crezi că ar fi cumva lacrimile lui Ovidiu,
care aici amar și-a plîns destinul?

Oare nu Medeea se furișează de-a lungul coastei?
Duce ea spre Tomis tînguiera regelui din Colhida?
Nu, e doar nisipul dunei gonit de vîntul urlător
să întîmpine cu brațele deschise lumina zilei care începe!
Nimic nu mai rămîne din creturile fantomatice ale dimineții!
Desfă-ți brațele să cuprinzi imensitatea mării!
Îmi mai vîjiie-n sînge hăituiala valurilor?
Nu-mi sună oare în ureche un cîntec al corăbierilor temerar?

Nu arde în mine
ca jarul porturilor nocturne?
Nu adie de undeva un suflu izbăvitor
ca un salut al îndepărtatelor fiorduri?
Valuri negru-albastre
desfășoară marea
la picioarele noastre.

Val cu val
îți întunecă și mai mult ochii:
Ești cîntec,
dor de țarm,
incandescența porturilor,
sînge năvalnic,
fiord răcoritor,
și depărtarea făgăduind ispitelor totul!

Oameni de meserie capete mecanice

1
Îmi număr anii cum îmi număr banii - cu scîrbă
și cu duioșie
pe un pat de spital în era tehnocraților
pe un pat de spital inconștient creierul fiecăruia
avea forma poeziei lui
avea aura morții abia întrezărite
imensul gol al memoriei o lume cu rafturile goale -
m-am săturat de tehné:
să se fi dus dracului orice reper
să fi înnebunit busola noastră la contactul
cu un astru bizar?
Acum o sută de ani aș fi scris altfel acum o sută de
ani
aș fi fost altul
aș fi iubit o femeie tînără și grea cum este rodia
tînără și ignorantă cum era literatura în principate în
zorii ei
(azi e crepuscul azi asfințim cu toții azi ne este rușine
să fim proști ori sentimentali)
n-aș fi suferit (sufăr?) de complexul unei culturi mici
așa cum ne-au învățat să credem/să nu credem în
nimic
acum o sută de ani aș fi fost la fel de sărac cum sînt
azi
dar mai bogat în felul meu de om nocturn retras
departe de zgomotul de cafenea unde pișlirele
oficiază zice-se

Arta direcția oficială
acum o sută de ani aș fi avut un singur prieten
azi am o mie
acum o sută de ani aș fi scris fără să ezit
n-am nici un scop în viață vreau să iubesc
acum că harnicii mulg arta cu măiestrie și hei-rup
n-am nici un scop în viață nu mai iubesc nimic.

2
Încă unul din lumea a treia care scrie
poeme aristocrate
încă unul la pămînt
mi s-a dus dracului aura într-o zi tremuram
ce să fac cu charisma?
Artei mele i-am spus adio cum spui
adio tinereții
cum spui adio celei ce te-ngroapă în mintea ei
cum spui la revedere ne vedem dincolo
prietenului din copilărie
cum spui
adio poezie
celeii ce te-ngroapă zilnic în mintea ei.

3
Mintea în această țară e un blestem. Mi-e scîrbă
m-am săturat
de Școli de profesori pedanți de gradul zero al
sterilității
Dumnezeu chemat în pagini băloase
doar ca ei să poată meșteri agregate golemi
eclatanți în timpuri sărace
Dumnezeu persiflat de scapeți balcanici
drogați de enciclicele papilor postmoderni
au studiat ironia în baedeker-ul timpului

4 România literară

Nicolae
COANDĂ

lipsiți de orice forță interioară
exteriori exteriori exteriori ca orice altceva din afara
timpului
oameni de meserie capete mecanice
au îndobitocit meseria destul de jalnică și așa.

4
Am avut și eu orgoliul meu de scriitoras - cine nu-l
are? -
am fost și eu un biet șoarece care a pîndit speriat
pisica

am lustruit o vreme convins la arta mea
ca ebenistul care crede că are mîină că va fi artist
că e de ajuns să mîngîi - habar nu are
că trebuie să plesnești
am lăsat și eu în urma mea o inimă în pămînt
o Cartagină de idei mărețe și de neconceput
pentru maistorașii de la mahala
aș fi vrut și eu să am blîndețea trestiei și nepăsarea ei
om ruginit de vînturi și de îndoieli
sub aburii laptelui ca șarpele casei
m-am gîndit și eu ce voi spune la capătul unei vieți
glorioase
dacă moartea ar fi acel sonor animal care-ți sare
în față deodată
și acum cînd aud cu stupoare că tot ce facem noi e
perfect

îmi vine să vărs
pe ce lume trăim? cine ne credem? unde ne trezim?
de ce nu putem fi normali?
Mi-e silă
vor obosi cu toții voi obosi și eu
dar nu va obosi o mîină care aruncă sare și sfîntenie
peste lume.

5
Aș fi vrut să mă simt aspru și esențial (epoca cerea)
și-n loc de asta vocile deriziunii bucle ale inspirației
caligrafia împinsă pînă la manie - un sunet
tot mai stins pe buze -
și (nu-mi voi aminti cum se cuvine niciodată)
delatiunea răzbătînd la Dumnezeu
pînă în camera lui de holtei bătrîn unde trăiește o
carte

de aici unde totul obosește înainte de vreme
aici în principate
unde conceptul este ridicat la rang de imperiu
și mămăliga este regină pe masă
unde cele mai strălucite minți au pornit cruciade
care au sfîrșit într-un pat de han lîngă o tîrfă iubăreată
și fără nici un Dumnezeu
sau într-un exil sau într-un ospiciu pe lîngă care iadul
e un pămînt fericit.
N-are rost să visezi n-are rost să gîndești
fiecare cu ale lui cu îngerul lui cu demonul lui de
buzunar

am scris - epoca cerea -
o poezie cu peretele dinspre sud luminat de un fals
astru
și pe măsură ce-mi număr anii
creierul meu se topește ca un ghețar ajuns nebun la
tropice.
Vom trăi (un sunet stins) în definitiv salvarea vine de
acolo
că murim pe rînd.

CERSETORUL
DE CAFEA

de Emil
Brumaru

De-a nasturii

Recită, tragic, Marcel Iureș

Dacă ți-aș rupe toți nasturii de la pardesiu
Și apoi pe cei de la rochie, mai calzi și mai mici,
Iar la urmă, închipuie-ți!, și pe cel sidefiu
De la sutien, ar trebui, îți dai seama, s-abdici

Și să pleci cu mine în Australia!
Acolo ai face o vreme strip-tease și pentru un
whisky, băut din picioare, într-un saloon,
Ți-aș dărui pe-ndelete gura, sînii și talia
Și încă un fleac pe care, fiind gentleman,
nici nu-l mai spun.

Ci eu, ca să-ți dovedesc că nu sînt dobitoc,
Aș ajunge celebru în comerțul cu piei
De-orhidee lila și nasturii (uite, mă jur!)
ți i-aș coase la loc.
Dar atunci, oh, atunci ai începe să-i smulgi tu
pe-ai mei!!!

La frontieră

Ca și cînd aș scrie pe pîine cu scris tremurat:
eafță
se deschide o ușă intră un cuțit
deodată am putut să văd
peste mare cum se ridică defăimarea.
Am obosit să pun la loc un soare
pe care-l scuipă și-l doboară zilnic scamatorii.

În margine

Nimic nu întrece dezastrul de a fi poet - asta pot
spune
în anul treizecișitrei
cînd nicăieri între cer și pămînt nu-mi găsesc locul
nici înger nici drac nici fierbinte nici rece
cald căldicel ca șarpele adormit în grădină la soare
pe care îl ucide în vis de mii de ori
tînărul tiran
în anul treizecișitrei pentru că am spus ce aveam de
spus
cu jumătate de gură
eu cînd să plec la război mă îndrăgostii sclav la
femei

somnoroase
piară lumea și fără mine
aici în mărginime îmi e bine
în anul treizecișitrei eu venind de la șes cu tălpile
goale
țin cu grijă în mîină propria mea cenușă - am scris
cît am scris
cu capul în nori și cu picioarele în copci de gheață
și întorcîndu-mă în plin întuneric cu o iuteală pe care
n-o știam
văzui că soarele din fața mea se aprinde și-n ceafă
în anul treizecișitrei - fiecare cu ale lui - am spart în
dinți

fiola atîtor nopți de lene ignorantă și beție
nu mai sînt tînăr scriu și am vîrsta
celor ce sînt în exil pe pămînt.

Ecouri nevinovate ale rasei

O pauză printre femei frumoase o plimbare
cu crinul
o ludee de sentimente contrarii
la capătul căreia mă legăn în ștreang zîmbitor.
În cîteva cuvinte despre rădăcina suferinței mele -
ecouri nevinovate ale rasei
venite aici în Europa pe măgari nu din cei mai de soi.

Teme și teze

ÎN 1970, Nicolae Manolescu a început să publice în *Luceafărul* - la invitația lui Ștefan Bănuțescu, redactorul-șef al revistei - o rubrică intitulată simplu și totuși enigmatic *Teme*. (Iată ce presupunere face criticul literar azi în legătură cu opțiunea sa de atunci pentru acest titlu: "Nu mai știu exact de ce l-am ales. Probabil, fiindcă mi-a plăcut totdeauna să învăț și, încă din școală, să-mi fac în mod conștiințios temele pentru acasă.") Peste numai un an, însă, în iulie, Nicolae Ceaușescu își lansa și el faimoasele *Teze*, care aveau să facă, treptat, irespirabilă atmosfera culturală din România. Sub conducerea succesivă a lui Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoș și Nicolae Dan Frunțelată, *Luceafărul* devine oficiul literar al epocii, slujind comunismul naționalist (în varianta "protocronismului"), iar rubrica lui Nicolae Manolescu, în mod frapant individualistă și insubordonată ideologiei oficiale, trebuie să peregrineze prin alte publicații (*Teatrul*, *Convorbiri literare*, *România liberă*, *Steaua*, *Cronica* și *Ateneu*), uneori deghizată (în *Carnet neteatrul*, *Cronică subiectivă*, *Cartea străină*, *Aperto libro*).

Periodic, scurtele eseuri (eseuri, reverii, jocuri ale imaginației, impresii de lectură, confesiuni, fragmente filosofice, evocări etc.) sunt reunite în volume, tipărite de Editura Cartea Românească: *Teme*, 1971, *Teme 2*, 1975, *Teme 3*, 1978, *Teme 4*, 1983, *Julien Green și strămoșii mei* (*Teme 5*), 1984, *O ușă abia întredeschisă* (*Teme 6*), 1986, *Desenul din covor* (*Teme 7*), 1988. Volumul recent apărut reprezintă o selecție din toate aceste texte.

Recitind, la peste douăzeci și cinci de ani de la inaugurarea rubricii din *Luceafărul*, "temele" lui Nicolae Manolescu - într-o antologie cu un titlu nemanolescian: *Cărțile au suflet* - remarcăm că ele evocă o epocă și că, totodată, numai aparent paradoxal, sunt atemporale, ca unele teme... muzicale, care nu se demodează odată cu trecerea anilor.

Epoca evocată este aceea a generației '60, care a profitat frenetic de relativa libertate din deceniul șapte. Nerăbdarea de a recupera întârzierile acumulate în deceniul anterior, ca și teama difuză că visul de libertate va lua foarte repede sfârșit au creat un climat spiritual aparte, irepetabil, în acest segment de timp. Nicolae Manolescu a fost un protagonist al momentului, nu un frenetic, ci un producător - calm - de frenezie. În stilul său inimitabil, de tehnician care confecționează detașat și cu gesturi precise o bombă, a contribuit decisiv la aruncarea în aer a proletcultismului și, în

general, la dezideologizarea literaturii. El era preocupat, pe atunci, nu numai de impunerea unor scriitori nonconformiști, în scopul schimbării ierarhiilor literare, ci și de educarea cititorilor (cronicile sale literare reprezintă și o uriașă operă de educație estetică).

În această politică literară (care era și politică propriu-zisă) se înscrie și publicarea "temelor". Unii ar putea spune că a fost vorba doar de un capriciu, însă un capriciu care durează aproape douăzeci de ani și duce la alcătuirea a șapte cărți devine cel puțin suspect.

De fapt, însăși aparența de manifestare capricioasă a unui critic literar pe care o întreține stilul dezinvolt al "temelor" reprezintă o polemică implicită cu articolele scrise dintr-un "înalt simț al datoriei" de către criticii oficiali. Și atitudinea față de cititor este nouă în epocă: Nicolae Manolescu propune o lectură facultativă în locul celei obligatorii. El spune, în subtext: Îmi aleg orice subiect, scriu numai când am chef și nu este exclus ca la un moment dat să-mi întrerup scrisul. Iar dumneavoastră, stimați cititori, puteți, la fel, să mă urmăriți cu atenție sau să abandonați oricând lectura.

Ca să nu mai vorbim de caracterul "subversiv" al ideilor propriu-zise puse în circulație. În 1984, Nicolae Manolescu publică, de exemplu, un eseu intitulat (cu un aer inocent!) *Despre frică*, în care, tot jucându-se cu definițiile, ajunge ca din întâmplare la enunțuri de genul: "Omul a intuit dintotdeauna complexitatea fricii umane și așa zice că a știut s-o folosească. Din păcate, nu atât pentru a se vindeca de această boală, cât pentru a o transmite altora."; "Frica este o pârgie conștientă de care despoții veacurilor întuncate s-au servit deseori. Putem spune, de aceea, că frica este și o senzație politică."; "De la un om înfometat poți obține o ticăloșie; de la unul în care a intrat frica, poți obține mult mai mult, într-o gamă practic nesfârșită de lașități și de concesii."

Șocant era (în special atunci când, cu complicitatea lui Octavian Paler, rubrica apărea, în *România liberă*, organ al Frontului Democrației și Unității Socialiste) și "cosmopolitismul" textelor lui Nicolae Manolescu. "Tezele" din iulie 1971 reușiseră să impună un cult stupid al valorilor autohtone (transformând de fapt aceste valori în "embleme" și depozându-le de orice forță iradiantă), dar "temele" se refereau, în continuare, la Thomas Mann și Gauguin, la Julien Green și Arthur Schnitzler, la Proust și Joyce. Comentată de pe o poziție independentă și emancipată, chiar și proza

rusească se înfățișa ca un teritoriu spiritual interzis, ... occidental. Și, ca o culme a inaderenței la retorica naționalist-comunistă, până și operele unor scriitori români (de la I. L. Caragiale la Al. Ivasiuc) aveau parte de un tratament care le convertea într-un fel de produse de import. Nimic "de-al nostru" în "temele" lui Nicolae Manolescu, deși, într-un sens mai profund, prin înscrierea criticului în tradiția lui Titu Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu și prin calitate (întrucât putem păstra ca românesc numai ceea ce este valoros, nu și falsa literatură a unei epoci), totul este cu adevărat *al nostru*.

"Temele" au, bineînțeles, și o valoare în sine (de fapt, au în primul rând o valoare în sine, dar în momentul de față suntem aproape cu toții obsedați de valoarea de document a oricărei scrieri) și ea constă într-o amplă desfășurare de inteligență critică și talent literar. Recitindu-le, azi, trăim un moment de pură delectare intelectuală. Cel mai mult ne atrage modul cum "demonstrațiile" se desfac, leneș și imprevizibil, una din alta - tehnică de seducție asemănătoare cu aceea din *O mie și una de nopți*. Ne cucerește, de asemenea, bunul-gust, care trece și cea mai grea probă: folosirea de către autor a persoanei întâi singular. Nu mulți autori reușesc, ca Nicolae Manolescu, să vorbească despre ei înșiși cu atâta discreție și eleganță și, mai ales, într-un mod atât de productiv din punct de vedere literar. Textele

NICOLAE MANOLESCU

CĂRȚILE AU SUFLET

Editura MOLDOVA

Nicolae Manolescu, *Cărțile au suflet*, Ed. Moldova, col. "Eseu și critică", Iași, 1995, 232 p., preț neprecizat.

respectiv aduc aminte de celebrele *Curiosités esthétiques* ale lui Baudelaire (există și o semnificativă interferență de motive: Baudelaire evocă o cameră plină de jucării, vizitată de el în copilărie și păstrată în amintire ca un spațiu fabulos, iar Nicolae Manolescu vorbește și el de o cameră de neuitat - a surorii buncii sale - în care se refugia ca să citească Jules Verne). S-ar mai putea face o comparație și cu sutele de tablete risipite de G. Călinescu prin reviste ("teme" ale unui mizantrop, apoi "teme" ale unui optimist...), luându-se în considerare antidogmatismul structural al ambilor critici. Există, totuși, o mare deosebire stilistică. G. Călinescu bruschează obișnuințele lingvistice ale cititorului, recurgând mereu la cele mai surprinzătoare combinații de cuvinte. Nicolae Manolescu folosește propoziții simple și așteptate (uneori citate cunoscute de toată lumea, în manieră postmodernă), făcându-l pe cititor să nu-și dea seama când anume începe să gândească altfel decât gândise o viață întreagă.

EDITURA NEMIRA prezintă

DESPRE, DESPRE, DESPRE... de Mariana Sora

Colecția TOTEM, 304 pag, 6500 lei

O extrem de instructivă panoramă a subiectelor culturale "arzătoare" dintre 1965 și 1991, din țară și din diaspora românească, alcătuită de Mariana Sora cu un aplomb al opiniei critice de cea mai bună calitate; literatura germană mai veche și mai nouă (Thomas Mann, Enzensberger, Goethe, Jünger ș.a.), plus nume românești dintre cele mai cunoscute (Noica, Eliade, Cioran) sau mai puțin cunoscute, dar cu un destin fascinant (Valeriu Marcu).

Printr-un capriciu pervers al cenzurii, unele lucruri n-au putut vedea lumina tiparului până astăzi, contestate fiind și de cenzori, și de victimele lor, și din țară, și în afara ei - precum comentariile diverselor cărți sau poziții ale lui Noica. Este doar unul din subiectele acestui volum incitant, care ar putea declanșa aprinse dezbateri culturale.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

O veche familie boierească

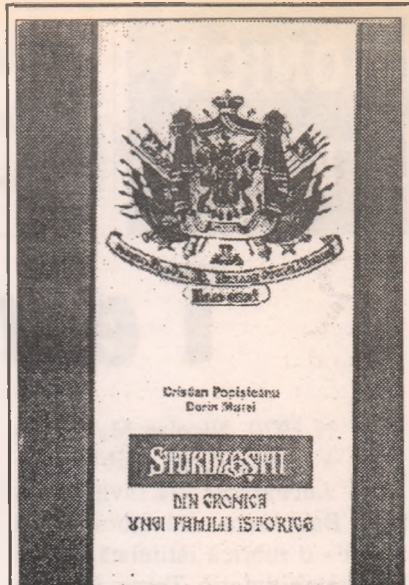
A U FOST în țările române câte-va familii cu veche și mare tradiție, care se împletesc, de fapt, cu destinul istoric al acestor locuri. Cine, într-adevăr, ar putea ignora, când se vorbește de istoria țării, de Sturdzești, Ghiculești, Cantacuzini, Calimachi, Moruzești, Mavrocordați, Bălșești, Vogorizi, și încă altele, cu toate ale lor ramuri directe sau, fatalmente, colaterale. Nu e aici locul să evaluăm modul cum s-a format boierimea la noi. Controversele au fost multe și, de fapt, nici nu au fost istovite, mai ținând, când și când, afișul. Aceste familii cu trecut însemnat au avut grijă, de-a lungul vremilor, să adune și, apoi, să deschidă arhivele, stimulând istorici, uneori de seamă, să le publice în ediții critice. Iorga a fost unul dintre istoricii proeminenți care au răscolit și publicat volume din documentele acestor familii. Tot acestea sau și altele au sprijinit financiar unele reviste culturale din trecut (printre care și, o vreme, *Sămănătorul*). Dintre aceste familii (unele și cu ascendențe domnitore), s-au distins, în epoca modernă, unele personalități politice cu roluri importante în viața politică. Îi amintesc numai pe Gh. Gr. Cantacuzino-Nababul, ajuns președinte al Partidului Conservator și, în această calitate, prim-ministru. Și, de asemenea, pe Dimitrie A. Sturdza, ajuns, și el, președinte al Partidului Național Liberal și, în consecință, de câteva ori, premierul României. Așadar, aceste familii și-au păstrat și după desființarea rangurilor boierești (1858), nu numai prin considerabila avere acumulată, roluri de prim ordin în spiritul public.

O utilă și plăcută surpriză este recenta carte, semnată de d-nii Cristian Popișteanu și Dorin Matei, închinată familiei Sturdza. Nu este, ne previn autorii, o istorie integrală a familiei Sturdza ci relevarea citorva ramuri și personalități din complicata genealogie a acestei cu adevărat dinastii. O primă secțiune decupează, din încrengătura acestei spițe, trei personalități din perioade diferite: domnitorul Ioniță Sandu Sturdza (primul domn pămîntean de după epoca fanariotă), mai puțin știutul Alexandru Scarlat Sturdza și, în sfârșit, amintitul om politic Dimitrie A. Sturdza. Ar fi nedrept să le reproșăm autorilor hagiografia. Dar o ușoară dîră edulcorată irigă, totuși, aceste studii-portret. Să mă opresc, cu titlu de exemplu, la medalionul închinat lui D. A. Sturdza. Biografia sa e corect și bogat reconstituită și în dimensiunea ei științifică și în cea politică. Se trece însă cu totul peste adevărul că odată ajuns (după moartea lui I. C. Brătianu și a lui Dumitru Brătianu) șef al Partidului Național Liberal (noiembrie 1892), Sturdza s-a plasat în fruntea aripii conservatoare a liberalilor. Când, ceva mai târziu, oculta liberală, în frunte cu Eugeniu Carada, a militat pentru înlăturarea lui Sturdza în favoarea lui Ionel Brătianu, aceasta s-a datorat deciziei tînărului Brătianu de a iniția și aplica reforme mari necesare organismului românesc: reforma agrară și cea electorală. Eugeniu Carada, fost prieten cu bătrînul Brătianu și cu C. A. Rosetti, era un radical, cu convingerile de junețe nealterate de vreme și nu e exclus ca el să fi sugerat lui Ionel Brătianu ideea acestor măsuri reformatoare, fără de care țara era în suferință. D. A. Sturdza, cu spiritul său ticăit și conservator, era un potrivnic hotărît al acestor reforme. Lupta între cele două tabere a fost, în fazele finale, de o duritate feroce, contribuind mult la accentuarea maladiei (gravă boală de nervi) a lui Sturdza, pînă a-l înnebuni efectiv. Gazetarii timpului vorbeau de o ședință a Consiliului de Miniștri în care primul ministru, încă în funcțiune, a intrat sub masă lătrînd la un imaginar Carada. Pînă la urmă, în decembrie 1908 trimite de la Paris, din

sanatoriul unde fusese internat, în plic demisia din fruntea guvernului și în ianuarie 1911 I. I. C. Brătianu devine președinte al P. N. L. și premierul guvernului. E drept, autorii menționează și disputa între cele două grupări liberale, și senilitatea lui Sturdza și demisia sa finală. Dar cum nu se face referire la cauzalitatea înfruntării între cele două grupări (necesitatea înnoirii programului liberal), totul pare o dispută facționistă, determinată de dorința lui Carada de a-l unge șef pe Ionel Brătianu, Sturdza - după impardonabilele sale gafe în problema națională - apărînd cumva în rol de victimă. Și n-a fost deloc. Dimpotrivă. Și nu e exagerată aprecierea autorilor care afirmă că "Dimitrie A. Sturdza își are locul său în panteonul istoriei naționale"? (p. 105) Nu devine, dacă ar fi așa, acest panteon prea încăpător și prea, excesiv, populat?

Cum spuneam, cartea nu e o istorie integrală a familiei Sturdza ci, cum nimerit ne previn autorii, "o poveste istorică despre unii din membrii ei". Aș traduce termenul de poveste în cel, mai potrivit cred, de narațiune, pentru că povestea presupune cumva idilizarea. Partea a doua a cărții e consacrată căutării strămoșilor acestei ilustre familii. E o căutare cu folos pentru că, socotindu-se bine genealogia, se dau peste adevărații strămoși. Care nu are la origini pe acel fantast Thurzo (din care ar fi derivat Sturdza) ci pe strămoșii adevărați, așa cum, în mare, le-a înfățișat arborele genealogic întocmit de comisia (din care a făcut parte și Gh. Asachi) numită de domnitorul Mihail Sturdza în 1842, apoi corectat și adus pe linia adevărului, care fixează prima ridicare a Sturdzeștilor în dregătoriile Moldovei la jumătatea secolului al XVI-lea. Apoi se împarte în două ramuri în secolul al XVII-lea. Ramura Sturdzeștilor, cea majoră, care face, de fapt, obiectul acestei cărți, a fost foarte bogată, cu averi în pămînturi întinse și palate. Erau printre cei mai puternici și influenți latifundiați, avînd (cum altfel?) și ranguri și dregătorii înalte. Fără a fi zgîrciți, apreciază autorii, au fost cu deosebire chibzuți, știind să-și sporească mereu

averile moștenite sau cîpătate prin căsătorie. Important a fost și, de aceea, autorii îi acordă loc confortabil în carte, Mihail Sturdza, primul domn regulamentar în Moldova, numit în 1834 și domnind pînă în 1848. Acest domnitor cultivat și cu preocupări pentru ridicarea țării a fost de o venalitate și cupiditate neîngrădite, vînzînd slujbe, decizii în tribunale, ranguri boierești și cite altele. Și-a rotunjit averea prin rapt, însușindu-și și excedentele vistieriei. Asta, se crede, pentru a-și acoperi imensele cheltuieli efectuate pentru obținerea investiturii la domnie (deși ea fusese hotărîtă) din partea Constantinopolului, unde dator a fost să se prezinte. Dar, de fapt, și pe această cale venală și-a sporit averea, care îi era efectiv fabuloasă. Căpătase investitura din partea Puterii protectoare (Rusia) și a Puterii Suzerane (Turcia). S-a tot spus că ar fi fost omul Rusiei. E o opinie exagerată, pe care d-nii Popișteanu și Matei o contrazic cu date probatorii în care merită să punem temei. Se purta, acest om scurt de stat, urît și fornăit la vorbă, foarte elegant, comandîndu-și chiar și hainele (mai târziu Alexandru Marghiloman își spăla și rufele la Londra) în străinătate. Era însă energic, cu umor, bun administrator și nutrind un ciudat amalgam de idei liberale și conservatoare. Se voia un monarh luminat și, în parte, a și fost. Oricum, în vremea domniei sale de peste 15 ani țara a făcut reale progrese în sincronizarea cu Apusul european. Despre înfruntarea lui cu revoluționarii de la 1848, se știe. Oricum, n-a plecat din domnie atunci, cu prilejul înăbușirii revoluției de la Iași ci, mai târziu, în mai 1849, după ce, la Balta Liman, o înțelegere dintre ruși și turci a pus capăt regimului regulamentar. Trecînd de episodul revenirii în Moldova în 1859, cînd a sperat să recapete domnia, s-a stabilit în străinătate, unde a dus un trai de sibirat. Avea case la Paris, a construit două palate în Baden-Baden, unul la Sorrento și avea mari sume de bani depuse la bănci, bașca veniturile care îi soseau din țară de pe urma moșiilor stăpînite. Cînd în 1884 a decedat la Paris, a fost transportat cu un tren special la Baden-Baden, unde a fost

Cristian Popișteanu, Dorin Matei, Sturdzeștii. Din cronica unei familii boierești. Cu un Cuvînt înainte de acad. Dan Berindei. Ed. Fundația Culturală Magazin Istoric, 1995.

înmormîntat, după care au început inevitabilele certuri pentru moștenire (avea copii din două căsătorii). Merită să fie citite paginile din carte care reconstituie odiseea acestor dispute și soarta diferitelor edificii achiziționate sau clădite de Mihail Sturdza prin străinătăți, ca și destinul averii sale din țară. Apoi autorii urmăresc, din această complicată familie, firul istorisirii vieții unui Mihail Sturdza, fiul mai mare al lui Dimitrie Mihail Sturdza. Acesta este, la rîndul lui, întemeietorul unei lungi familii care, deși își trage rădăcinile din trunchiul comun, și-a avut povestea sa pornită la moșia din Popești, de care s-a ocupat mai ales, soția sa, Olga. Un descendent al acestei familii este prințul Dimitrie Sturdza de astăzi, iscusit întreprinzător în Elveția (nu numai), unde este stabilit și cunoscut în țara noastră, în anii postdecembriști, prin numeroasele acțiuni de ajutorare (toate eficiente) în diferite domenii. Istoria familiei prințului Sturdza, în care nu numai tatăl dar și mama, norvegiană de origine, au știut să insuflă educație românească și conștiință națională copiilor este, cu deosebire, emoționantă. Paginile acestei secțiuni din carte, realizate prin documente și interviuri, sînt printre cele mai izbutite din lucrare. Astfel de cărți despre destinul unor vechi familii românești sînt momente semnificative din istoria țării. E bine să știm a le prețui.

PĂCATELE LIMBII

de **Rodica Zafiu**

Buzunar

ÎN afară de lexicografi, puțini oameni își dau seama cît de greu sînt de definit cuvintele care desemnează obiecte dintre cele mai comune. Noțiuni abstracte - *comprehensiune*, *intuiție* sau *transcendență* - pot fi mai ușor definite (în dependență de modul în care le descrie o teorie dominantă sau alta) decît, să zicem, substantivul *buzunar*. De altfel, definițiile unor cuvinte foarte frecvente și cu sens concret nici nu sînt prevăzute a servi cu adevărat la identificarea obiectului - de obicei cunoscut dinainte; e puțin probabil ca cineva să caute în dicționar sensul cuvîntului *buzunar* - pentru că nu l-ar înțelege sau pentru că nu ar fi sigur că lucrului pe care tocmai l-a văzut i se potrivește acest nume. Doar curiozitatea de a vedea "cum e definit" buzunarul te poate face să-l cauți în mai multe dicționare: de la *Dicționarul limbii române*, editat de Academie (DA, 1913), unde găsim un "săculeț cusut la haine și în care punem lucrurile ce voim să le avem cu noi" pînă la DEX (1975), care vorbește de "un fel de pungă interioară cusută la haine, în care se țin lucruri mărunte", definițiile se repetă, cu variații nesemnificative. Forma obiectului nu este descrisă, ci evocată analogic: "săculeț", "un fel de pungă", oricine își poate imagina pedantismul și inutilitatea unei încercări de a descrie buzunarul în detaliile sale variabile. Ideea de a-l specifica prin material nu e foarte fericită, căci precizările conferă buzunarului un gen de curioasă independență: "un fel de săculeț (de pînză, mătase etc.) cusut la haine"... (*Dicționarul limbii române literare contemporane* = DLRLC, 1955). În definițiile buzunarului situarea ("în haină" - Șăineanu; "la orice fel de haină" - Candrea-Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, 1926-1931; "la haine, de obicei pe partea dinăuntru" - DLRLC) e elementul cel mai stabil. În esență, glosările echilibrează descrierea foarte sumară prin indicarea funcției obiectului: buzunarul e un conținător de lucruri

mărunte - uneori se enumeră cele mai probabile: "bani sau alte lucruri" (Șăineanu, *Dicționar universal al limbii române*, ed. a VIII-a, 1929); "banii, batista și alte lucruri mărunte" (Candrea-Adamescu); "lucruri mărunte (batistă, bani etc.)" (DLRLC).

Într-o anume măsură, definiția-tip din dicționarele citate mi se pare non-intuitivă: în primul rînd, se bazează pe o analogie prea puțin pregnantă (cu săculețul sau cu punga); apoi, buzunarul apare ca un obiect adăugat, nu ca o parte a unui întreg; în fine, este pus în evidență modul de producere ("cusut"), nu aspectul final. De altfel, aproape fiecare caracteristică din definiție se poate nega: e suficient să ne gîndim la un ornament aplicat care nu seamănă deloc cu un săculeț și în care nu se țin bani, chei sau batiste... Principala limită a definițiilor de dicționar descriptive și funcționale e că nu conțin acele trăsături care explică uzurile figurate ale cuvintelor. În cazul nostru, de pildă, expresia argotică "a-i face (cuiva) buzunar" = "a înjunghia" nu se poate motiva dacă nu recurgem la imaginea curentă a buzunarului nu ca "săculeț", ci ca "deschizătură".

În fond, situația de comunicare de tip dicționar e adeseori artificială: așa cum susține teoria cunoscută ca "semantică a prototipului", recunoaștem obiectul nu analizîndu-l în trăsături precum cele de mai sus, ci comparîndu-l cu o reprezentare tipică. Convenția definiției nu le îngăduie însă dicționarelor de azi să recurgă pur și simplu, în asemenea situații, la o ilustrație.

P.S.: Doamna profesoară Monica Duna îmi atrage atenția, printr-o scrisoare, asupra unei erori din articolul meu "Latină aproximativă", apărut în "România literară" nr. 50, 1995. Într-adevăr, formele de vocativ din citatele "Quo vadis homo" și "Quo vadis Leo" sînt corecte. Îi mulțumesc pentru observație și cer scuze cititorilor pentru posibilele confuzii create.

Introducere în metoda lui Paul Cornea

REFERINDU-SE, într-un interviu, la formația cercetătorului contemporan al literaturii, indiferent de specializarea sa oficială, Paul Cornea e de părere că: "în zilele noastre, de acută sensibilitate epistemologică, în orice demers operatoriu e implicat un *discurs asupra metodei*". Dincolo de obiectul ei declarat (uneori chiar în pofida acestuia), cartea în care figurează interviul - *Semnele vremii*, Ed. Eminescu, 1995 - este, de la cap la coadă, un astfel de discurs asupra metodei: *metoda lui Paul Cornea*, firește.

Pe lângă dezagrementul auto-scopiei în genere (luciditatea n-a fost nicicând o sursă de confort spiritual), un program atât de ambițios înfruntă riscuri deloc neglijabile. De ce? Fiindcă - umilind noțiunea consacrată de specializare - antenele lui Paul Cornea controlează o arie vastă. Ea se întinde între istoria literaturii (în triplul ei sens: arhivistic, textologic, proiectiv) și comparativă, între sociologia literaturii, teoria lecturii și teoria literară, pur și simplu. În cartea de care mă ocup aici, comentatorul se mișcă elegant și sprinten de la Dimitrie Ralet sau Heliade-Rădulescu, la Eminescu, Caragiale, Maiorescu și de aici spre Lovinescu, simbolisti, Rebreanu, Ivasiuc - citind absolut la întâmplare.

Așadar, o deontologie a relației comentator/literatură - în toate înfățișările ei lunecoase - e legitimată în carte, sub pretextul unei culegeri inocente de cronici. Unul dintre pilonii ei de rezistență este o *atitudine particulară față de Timp*. (Într-un interviu reprodus din presă, Paul Cornea își mărturisește slăbiciunea pentru istorie, primul său amor științific, după cât se pare.)

Pe de o parte, ideea de *eternitate monumentală* îi este suspectă cercetătorului: "Nu cred potrivit să vorbim de timp etern. Calificativul e imprudent și trufăș când îl raportăm la bunuri spirituale, fie ele de prim ordin. Principial, chiar și cele mai mari capodopere dăinuie numai în limitele unei durate și ale unui spațiu guvernate de coduri culturale asemănătoare". Pe de altă parte, presiunile *conjuncturale* asupra literaturii îi sînt la fel de nesuferite. Purțînd un semn negativ, termenul de conjunctură revine periodic în discursul autorului - interesat exclusiv de tot ce i se sus-trage acesteia, o depășește, o biruie, cucerindu-și astfel *dreptul la Sens*.

Dar, între o extremă și cealaltă, rămîne un spațiu - să-i spunem *contextual* - unde cercetătorul își află cîmpul ideal de manevră. Cititorul și orizontul lui de așteptare, modelele, piața, succesul și moda, convențiile și normele de gen, tiparele retorice și matrițele tematice, stilurile poetice, tipurile de discurs și ideile critice, toate acestea, pe lângă multe altele, ilustrează fenomenologic aceeași vulnerabilitate a creației față de stigma timpului - sau, cum spune Paul Cornea însuși, față de *semnele vremii*. Cîteodată, atenția exersată a autorului

față de vremuri se țintuiește în sentenții memorabile, migălos șlefuite: "Între multe alte lucruri pe care cadența vertiginoasă a progresului le-a îmbrîncit în desuetudine, alături de gramofonul *His master's voice*, de trăsura cu cai, flașeta cu planete de noroc și dragoste, micul răzor de flori din curte, se numără și bibliograful solitar."

Unghiul de atac particular de care vorbeam se traduce într-un program bine articulat de lucru. Ce comentează în mod predilect Paul Cornea? Cărți de critică și de istorie a literaturii - adică monografii de autori și sinteze de gen, biografii, dicționare, bibliografii, corespondență, ediții de tot felul etc. Ce caută în ele? (Căci, cu o vorbă memorabilă a lui Pascal, nu căutăm decît după ce am găsit deja.) Întotdeauna chestiunile controversate, a căror miză transgresează un context particular, ilustrînd o tensiune între prezent și trecut. Un exemplu, ales la întâmplare, este *Istoria poeziei românești* proiectată de regretatul Mircea Scarlat. Paul Cornea are în anumite puncte rezerve față de ea. Însă - adaugă imediat cronicarul - "tocmai punctele în litigiu sînt incitante în cazul de față, ele atingînd probleme de caracter general, a căror semnificație depășește conjunctura."

O sistematică istorie a poeziei românești reține și prin altceva atenția lui Paul Cornea. Pentru istoria literară modernă, care tocmai se salvează dintr-o criză prelungită de identitate, deschizîndu-se prompt către proiecția istorică a formei, statutul și devenirea genurilor sînt un subiect fierbinte. O demonstrase și *Istoria critică...* a lui Nicolae Manolescu, unde catalogarea canonică a poezilor se înlocuise cu inventarierea unor criterii, istoric variabile, de poeticitate. Pe aceeași linie de interes se plasează, deci, și considerațiile despre roman - gen cu un destin controversat în literatura română. Paul Cornea s-a implicat de timpuriu în contenciosul problemei. Aflat încă pe rol, dosarul angajează chestiuni principiale de mare anvergură - difuziunea, aclimatizarea și productivitatea modelelor, tradiția și sincronizarea ș.a.m.d. Comentînd o carte a lui Dan Mănuță despre romanul românesc timpuriu, Paul Cornea prinde ocazia să introducă în ecuație o variabilă îndeobște neglijată (ținînd și ea de mărcile vremii): "Nașterea romanului - ni se explică - e legată de procesul *instituționalizării culturii* (formarea editurilor, apariția unui public, extinderea relațiilor bănești, stabilizarea unor centre de inițiativă culturală: reviste, cenacluri, societăți etc.)."

De la poezie și roman, se trece la forme literare cu genealogie milenară, ieșite însă din lumina orbitoare de prim plan a scenei. Una dintre acestea este fabula - pe care cronicarul o distinge de *modul fabulistic*, singurul care, azi spre deosebire de odinioară, își mai conservă funcționalitatea, adică interesul autorilor și al publicului. Alta, biografia pozitivistă tradițională - a lui Rebreanu, de pildă.

Căzută în desuetudine, ea pare, după cum pronosticează Paul Cornea, să-și mai lege speranțele doar de virtuțile autorului său: "Un istoric literar în sensul deplin al cuvîntului, unind, așa cum preconiza Călinescu, abilitatea documentaristului cu spiritul critic, excelența în activitățile preliminare cu capacitatea de a pune în scenă și de a formula memorabil."

Autor al unei *Introduceri în teoria lecturii* - carte de calibrul internațional, tradusă sau în curs de traducere în Vest - Paul Cornea a fost de timpuriu atent la rolul de prim rang al publicului în geneza și în devenirea literaturii. Există în cartea sa de acum argumente convingătoare pentru introducerea perspectivei receptoare în istoriile literaturii. Lucru demn de reținut, textele la care mă refer sînt cronici de... ediții. Obiectul uneia e opera lui Blaga. Editorul, George Gană, urmărește inspirat ecourile acesteia printre contemporani și în posteritate. Drept criteriu de evaluare a carierei actuale a poetului e folosită, de pildă, simptomatologia fascinantă, nelipsită de epicitate și chiar de un grăunte de senzațional, a climatului cultural mai recent. Cea de-a doua e atât de discutată ediție maioreșciană a poeziilor lui Eminescu. Paul Cornea are o explicație originală pentru modul - nici cronologic, nici tematic - în care Maiorescu își pune în scenă materialul. Reperul său ar fi reacția - savant calculată - a lectorului: "E ca și cînd - explică Paul Cornea - ar exista intenția de a-l scoate pe cititor din previzibilitate, de a-i programa lectura pagină cu pagină (nu pe sărite), printr-o continuă reinjecție a interesului. În felul acesta e potențată dimensiunea performantă a poetului, capacitatea sa de a cînta la toate instrumentele."

Dacă în Metoda lui Paul Cornea atitudinea față de timp e un pivot esențial, cel de-al doilea se află în efortul său tenace de a *dezamorsa, practic, alternativele beligerante* care turmentează și uneori împing în impas înțelegerea modernă a literaturii.

În comentariul la sistematica poeziei contemporane românești întreprinsă de Eugen Negrici, cronicarul pune emfatic accentul pe modul în care criticul reușește să îmbine, firesc, versantul *scientizant* cu cel *intuitiv* al analizei literare (reputate ca incompatibile). *Formele liricii portugheze*, de Mihai Zamfir, pune pe tapet o altă polaritate: cea dintre *coerența și plauzibilitatea* discursului critic, pe de o parte, și *adecvarea* sa la obiect, pe de alta. Paul Cornea admite că există un plan al "ficțiunilor critice" (unde Mihai Zamfir lucrează harnic la degajarea unor arhetipuri imaginare) și altul relativist, istorizant (pe care îl preferă el însuși, interesat mai curînd de angajarea pragmatică a formelor ideale în contexte istorice). Drept care, în încheierea cronicii, avansează o ofertă practică, de compromis și de cooperare între ele. În fine, refuzînd interpretările tradiționale *fossilizante* dar și *nihilismul hermeneutic* propovăduit în ultimul timp, autorul cărții crede în existența unei orbite de

convergență și de consens semantic, pe care se întîlnesc în mod necesar comentatorii literaturii dintr-o perioadă anume.

Într-un mod mai mult sau mai puțin explicit, toate textele incluse în volum au o fibră *autoreferențială*. Ea trimite în genere la Paul Cornea ca un caz în speță: cercetătorul contemporan al literaturii și opțiunile sale strategice. Pe alocuri însă își face cu discreție simțită prezența și omul - dilemele, angoasele, convingerile, aprehensiunile și atașamentele sale. În astfel de momente, autoscoopia alunecă spre *confesiunea elevată*. Interviuurile antologate în final rotunjesc impresia de *exemplaritate*, pe care o degajă în ansamblu cartea. Asta vrea să spună că - adunate între coperti cu o anume nostalgie, din pragul unei vârste creatoare care te face imun la presiunile clipei - paginile ei ne instruiesc și despre meandrele unui destin intelectual exemplar: "Credeam pe atunci cu toată convingerea că erudiția e cauciucul adevărului" - explică undeva Paul Cornea, evocîndu-l pe novicele naiv, care visa lucrări fundamentale, rezemate pe vaste lecturi și exploatarea de bibliografii exhaustive. Mult mai tîrziu se va dovedi că, de fapt, adevărul nu se oferă niciodată de-a gata, ca un fruct care te-așteaptă pe ramură, ci la el se ajunge numai pe calea anevoioasă a controlului auto-critic inclement.

În alt loc, vorbind despre profesorii și despre modelele sale, autorul susține: "Întîlnirea unui *maestru*, în înțelesul plenar al termenului (care este de *magistru*, de autoritate incontestabilă într-o ramură a științei, dar nu numai atât, ci și de pedagog, cu vocația modelării spiritului ce se caută pe sine, luînd în stăpînire universul cunoașterii, și de cărturar, cu generozitate sufletească și o etică profesională ireproșabilă) constituie o șansă dintre cele mai fericite pentru un tînar".

În rîndurile de mai sus, autoreferința dobîndește un alt sens, fixat de cei vechi în adagiul: *Mutato nomine, de te fabula narratur!* De ce? Fiindcă de o bună bucată de vreme, profesorul și cercetătorul Paul Cornea este el însuși în viața noastră literară un astfel de *Maestru* și model. Mă prenumăr - alături de mulți, mulți alții, din diverse generații - printre cei ce pot depune mărturie în acest sens...

Monica Spiridon

Micile sl

Thomas Mann în 1929

INTREBAT care ar fi evenimentul editorial crucial al anului 1995 în Germania, un prezumtiv cititor, prototip al majorității în anchete, în statistici, va alege, probabil, fără să clipească, ultimul volum, X, al jurnalului postum din arhiva Thomas Mann. Nu ar fi însă o reverență de circumstanță în fața maestrului, gheara lui răzbate pretutindeni și în aceste note seci, voit desfrunzite de metafore, întocmite cu tenacitate pînă și pe patul de agonie din spitalul cantonal elvețian. În editare (S. Fischer Verlag), s-au respectat riguros condițiile înscrise în indicațiile cu caracter testamentar lăsate de autorul *Muntelui vrăjit*, în special cea care privea nedesfacerea pachetelor cu caiete pînă la trecerea celor 20 de ani de la deces. De la despuieră în public, îngrijitorii operației de tipărire au lucrat competent și destoinic, și astfel în decembrie 1995, înainte de sărbători, și cel din urmă volum al seriei poate fi zărit în librării. Cu peste o mie de pagini, în care este cuprinsă și o bogată addenda, cartea înglobează perioada 1953-1955, cînd patriarhul aproape de 80 de ani, sleit, bîntuit de felurite maladii, atent la tresăririle corpului șubred, se concentrează mult asupra lui însuși. Nu trebuie să reiasă cumva de aici că n-ar fi înregistrate întîmplările epocii, călătoriile, contactele cu personalități politice și culturale, pendularea între angajamentele politice, comentariile despre literatura citită, audierea muzicii.

Conduc de o filosofie asupra artei, care implică un realism integral, Thomas Mann nu omite nimic, orice detaliu are acces în tablou; el se sokoate în continuare dator să fie nepărtinitor, crud, nemilos în consemnarea lucrurilor. Dacă nici o digresiune, fie ea ispititoare, nu-l abate de la disciplina scrisului, care i-a intrat în sînge, din frageda ucenicie literară, prozatorul

percepe acum direct teroarea vîrstei, neliniștea pentru starea fizică proprie îi confiscă adesea interesul. Totul apare adnotat, sistematic, cu o minuție exasperantă. Nu pregetă să specifice, bunăoară, toanele aparatului digestiv, coborînd în relatare pînă la a raporta ce purgativ a luat și cu ce efect. Aproape fiecare părăsire a domiciliului, o aventură pentru bătrînul care-și măsoară resursele disponibile, se termină cu sorbirea unei stereotipe cești de cafea. Acasă, va îngurgita apoi mereu ciocolată. Pare o înșiruire plictisitoare de fleacuri, repetate fără să se sature, dar în deslușirea ravagiilor trupesti atinge limite ale suportării. Cîtă forță de descriere persistă totuși în filele uscate, laconice, neutrale!

Încă de cînd elabora primele sale pînze epice, Thomas Mann aplicase devisa de a aduce aluviunile la suprafață, fără a cruța susceptibilități și reputații. S-au supărat, considerîndu-se lezați, ba chiar ponegriți, inși de notorietate publică, identificați în pofida măștilor cu care erau precaut travestiți. Lübeck-ul a refuzat o jumătate de veac legitimarea unui fiu autentic al orașului, din pricina unor iritări prelungite. În jurnal regăsim nedomolită aceeași neînduplecare, vizîndu-l aici în primul rînd pe el însuși, lipsă de menajare care exprimă ceva eroic. În afară de afecțiunile organismului, îl mai consternează, tocmai la stadiul gloriei supreme, nerecunoștința contemporanilor, mai ales a compatrioților. Cu Germania socotelile sînt departe de a fi încheiate, în secret el s-ar fi așteptat la implorări de la Vest și Est să se întoarcă definitiv pentru a fi aclamat și răsplătit cu onoruri. Din patrie îl izgonise Hitler, pe el care întruchipase ca german ce era valabil și prețios, așadar această nedreptate se cerea reparată în chip grandios. Combatantul, care a acționat strălucit împotriva nazismului,

în etapa polarizărilor, cînd tabăra răului și a binelui erau clar demarcate, nu pare versat să descifreze complexitatea unor raporturi postbelice, conflictul între vechii aliați, alinierea părții răsăritene a Germaniei la politica rigidă rusească, nehotărîrea celorlalți de a curma din rădăcini urmele trecutului.

Astăzi, răsfoind unele însemnări ne dăm seama cu regret că intuiția sa n-a funcționat desăvîrșit, a fost marcat pe alocuri de un antiamericanism simplist (de altminteri, în Statele Unite începuseră și persecuții contra intelectualilor cu vederi de stînga), iar în scurtele sale vizite în zona prosovietică, măgulit de anumite serbări organizate în cinstea lui, nu a sesizat primejdia aderării unor cîrturari antifasciști la pozițiile comuniste.

Se mai petrece însă și un proces de opacizare în sfera strictă a recepției literare. Era o infirmitate mai veche a sa de a fi vulnerabil la flatări. Stupefiantă această dezarmare în fața reacțiilor meschine cu care îl gratifică semenii! Îl mîhnea cea mai mică rezervă sau răceală, deși știa atît de exact, mai bine decît toți comentatorii săi, ce imensă valoare are propria creație. Cum se explică necontenita irascibilitate, stîrnită de alergiile unor pigmei, în comparație cu el, după ce de mult cei mai pătrunzători critici i-au atribuit supreme caracterizări? Numai o parțială lămurire poate oferi prezența unei temeri, de nedetectat în perioadele de rodnicie, că resursele sale creatoare seacă, fiind amenințat de sterilitate, că nu mai poate resuscita uriașa dezlănțuire de energie narativă elementară de odinioară. Migălînd la *Felix Krull*, roman de crepuscul, lamentîndu-se de o nesiguranță a ideii și a frazei, se întreabă dacă ar mai putea egala vreodată ceea ce i se părea că zămislise atît de dezinvolt: *Casa Buddenbrook*, *Muntele vrăjit*, *Lotte la Weimar* și celelalte.

Într-un eseu din *Der Spiegel* (nr. 50/1995) criticul proeminent și temut al Germaniei, Marcel-Reich Ranicki, care poartă o admirație neștirbită scriitorului, potolește toate dubiile, pretinzînd că nicicînd în proza germană, de la 1832 (anul morții lui Goethe) înapoi nu s-a atins pînă la adînci bătrîneți, o asemenea perfecțiune în mînuirea limbii germane. S-au înscris la cuvînt cititori ai revistei care, neînhibați, l-au contrazis pe acest papă al breslei, cum e

poreclit de confrăți, socotindu-l exclusivist, căci măcar Nietzsche, ca stilist nu poate fi împins la coadă într-un ipotetic clasament. Poate că surprinde aici felul neceremonios al schimbului de replici. Precizez că în ceea ce privește spiritul dezbaterii, domnește în Germania o antievlavie, nimeni nu se poate înălța deasupra reproșurilor, fie el un mare scriitor (de curînd chiar criticul menționat ca iubitor necondiționat al lui Thomas Mann a făcut praf, fără milă, ultimul roman al lui Günter Grass, *Cîmpul vast*).

Cît despre dependența de elogi, nu e o impietate și nici de prisos să introduc o restricție ce nu-l smulge pe autorul *Doctorului Faustus* de pe pedestal. Pe cît de sarcastic a fost chiar cu propriile confuzii pe planul convingerilor pe atît s-a arătat de neputincios ca un copil, în fața imnurilor de slavă. Un spirit superior, atestat de cele mai strălucite recompense literare (printru care, Premiul Nobel în 1929), nu observa la alții tactica mult prea străvezie a lingușelii. Evident, un orgoliu exacerbat, ca la alți corifei ai scrisului, îi deturna obiectivitatea. Pe el, care demonta infailibil încălcate rebusuri minții, nu-l agasa prefăcătoria vizibilă de la o poștă a unor epitete ditirambice. Cu toate că era coleg de breaslă cu acești ipocriți nu era edificat că nu te poți bizui pe bunăvoința lor, fi le sînt capricioase, instabile, corupte. Supti de planuri enorme, acaparatoare ei nu mergeau nimic de dăruit altora, și alunecau fără vreun gest de prevenire, de a condescendență la aroganță, fanfaronadă cinism. De fetele pe care i se jucă vanitatea de creator n-a fost scutit nici el, un campion al autoironiei, atît de sensibil în genere la stridențele de comportament.

Nu altfel descrie A. Koestler în memoriile sale o audiență la Thomas Mann într-un hotel din Zürich (1937). Totul debutase sub bune auspicii: prealabil, tînărul solicitant se spovedise maestrului într-o epistolă lungă povestind cum l-a ajutat în temniță la Sevilla (fusesse închis și condamnat la moarte fiindcă luptase contra lui Franco, apoi sentința s-a abrogat), rememorarea unei scene din *Casa Buddenbrook* în care se comenta un eseu despre rostul vieții, întocmit de Schopenhauer. De aceea la întîlnire scriitorul măgulit îl întîmpină foarte amabil pe vizitator, îi deapănă chiar un

episod intim, un fapt de excepție ținînd seama de rezerva sa obișnuită. El pomeneste de o coincidență, aproape telepatică, deoarece după o pauză de decenii tocmai în ajunul sosirii scrisorii reluase textul filosofului. Brusca însă, tonul se modifică, devine protocolar, Thomas Mann nu mai poate fi sustras din universul intereselor sale de autor și nedîndu-se înapoi din fața comparației cu autorul lui *Faust* la etatea senectutii, întoarce conversația spre

Thomas Mann cu soția sa, Katia

biciuni ale titanilor

mar și Eckermann, strecurînd la că ar avea și el nevoie de un ascrupulos notar. Koestler, siderat, ie cum să se derobeze elegant.

ă nu acordăm prea mult credit unui dent. La Canetti o mărturie ne ează spre o concluzie inversă. Cam aceeași perioadă, marele prozator, savura deliciiile celebrității, i-a diat atunci prea puțin cunoscutului ener de scris, o depeșă de felicitare ziaastă la publicarea romanului rea. Nu-mi retez ocazia de a sem-o curiozitate: tocmai rostirea elui lui Thomas Mann și evocarea udentă a împrejurării că a căpătat a dînsul o apreciere pozitivă, îl va e într-o penibilă încurcătură pe și Canetti. El se va ciocni de poso-rea neașteptată a unui interlocutor un excepțional

orator al aselor sufletești, ot un bolnav de lie scri-cească. Robert il, despre el e oa, simțea un l fizic cînd era t, fie și în t, rivalul său de ă, căci el bănuia

onține incendiar opera lui Thomas n. Pentru autorul *Omului fără ăiri*, roman accesibil publicului în moment doar în cîteva fragmente, izizii din jur se împărțeau automat ouă categorii: cei care pot fi ventati și dușmanii - în funcție de ia lor față de opera sa și față de luctuile altora. Fără vreo lămurire upe orice contact cu sărmanul etti, înmărmurit de întîmplare și rerat că a pierdut în acest mod un panion de destăinuii profesionale care îl adula. Scena succulentă e easă din *Das Augenspiel* (Jocul irii), memorii, vol. II, faza vieneză.

să ne mirăm, exemple de puerilă e a megalomaniei se găsesc cu mul și în literatura română. Eugen escu nareză amuzat în *Nu cîță tență* a depus Camil Petrescu ca să-l edice să publice o biată recenzie cu rve la *Patul lui Procust* și ce subit schimbat părerea lui Ion Barbu ore vocația sa de critic. După ce-i uise inteligența cînd turbulentul polemizase cu Arghezi, autorul *ului secund* a uitat remarca extrem ozitivă, auzind că el se apucase să preteze ironic versurile sale (con-ia: “*ce timpit!*”). Chiar dacă ne-am părta poate de jurnalul lui Thomas n, vom vedea că anumite obsesii, ond mult prea omenesți, se mențin pășinat.

Mai survine un punct de senzație al alului, care a captat atenția la lec-trezind un val de ecouri. Se sește des adjectivul de bizar în entarea spiței Mann, căci ciudățeni-le destin irump în feluritele ei ori (sinucidere, demență, devieri de luită). Despre ambivalența senti-

mentală a fiului cel mare, Klaus, se dis-cută mai liber în deceniul din urmă. Și un frate al său, care a parcurs un drum al izbînzilor ca istoric, Golo, a recunos-cut voalat că era înclinat spre o homo-sexualitate latentă, dar despre încolăcitele raporturi de la fiu la tată nu a fost dispus să se pronunțe nestingherit nici la sfîrșitul vieții. La toți copiii ele-mente de excedare în aprecierea părinților transpar și după scurgerea deceniilor. Ca pater familias, marele prozator era rece și distant, nu se sin-chisea de gospodărie și nici de educația celor mici, esențial era ca ordinea severă a casei să fie respectată fără crîcnire, domeniul terestru al obligațiilor era cedat Katiei, soția docilă. Pe Klaus autoritatea strivitoare a părintelui l-a urmărit continuu fără să-i

destăinuie vreodată acest inconvenient capital. În tenta-tivele sale de afir-mare ca autor fuse-se mereu supus paralelei cu con-curentul fatal. Mai puțin ambițioasă ca autoare, sora sa, Erika, s-a acomodat mai ușor cu

firea pedantă a tatălui, ea a fost ani în șir ajutorul de încredere în redactarea și corectarea ultimelor cărți (*Felix Krull*, de exemplu), l-a îndemnat cu tact să treacă peste crizele de deprimare și neputință. Pe pachetele sigilate în care au fost depozitate caietele de jurnal se distinge alături de semnătura lui Thomas Mann, cea a fetei devotate. Se poate presupune că, din păcate, Erika a intervenit în faza de final a creației și prin radicalismul ei de stînga, resentimente împotriva Americii și simpatia naivă pentru comunism, ceea ce l-a derutat într-o oarecare măsură pe prozatorul care trăia repliat, departe de tumult.

Un singur moș-tenitor direct al lui Thomas Mann mai este în viață, o fiică a lui, Elisabeth Mann-Borgese (soțul fusese un notoriu politolog și literat italian). Ea a împlinit 77 de ani, este profesoară la Halifax (Canada) în drept marin și con-duce mai multe institute. Elisabeth a declarat (*Stern*, nr. 52/1995) că n-are de gînd să urmeze pilda fraților, și că nu va istorisi în cărți despre tinerețea ei și despre traiul clanului Mann. Chestionată asupra secretului, în jurul căruia s-a produs afîta vîlvă, și anume homoerotica scri-itorului, fiica a răspuns categoric că e convinsă că tatăl nu și-a înșelat vreodată soția, că a rămas consecvent monogam. Nevinovatele scene cu tineri

svelți, apolinici cu bustul gol, pe care maestrul estete îi contempla cu jînd, n-aveau o finalizare; seara, fără false refulări, i le reconstitua zîmbind și Katiei. În scrisori și articole cu accent autobiografic lipsesc trimiteri la aceste frămîntări intime. De aceea, desfacerea pachetelor cu însemnări a fost așteptată cu surescitare, misterul se cuvenea dezlegat. Abia în filele postume se con-firmă ceea ce se putea presupune și din unele pasaje ale romanelor. Cama-raderia senină cu un amic de junete are și această încărcătură și în spovedanie se furișează, bunăoară, impresia de neșters pe care i-a trezit-o odată, unde-va, un chelner, cu o statură suplă de efeb. Simțămintele tainice le ferea de ochi iscoditori, erau prohibite, sortite doar unei clandestinități, ca un stigmat. Nu ne surprinde faptul că Elisabeth conchide absolut sigură că e vorba doar de o platonică preocupare, chiar dacă persistentă, tatăl era prea complicat și introvertit, iar băieții frumoși cărora le dădea bacșișuri grase, intrau în cărți și nu în viață. Spre deosebire de ceilalți, odrasle chinuite, ea îi evocă pe părinți fără ranchiună. Cu umor adaugă că tatăl ei s-ar fi bucurat primind știrea că banii săi sînt pur și simplu azvîrliți în apă, tantiemele uriașe de la *Casa Buddenbrook* le utilizează la finanțarea institutelor ei marine.

Vina Germaniei continuă să-l ob-sedeze pe Thomas Mann și în ult'mul volum al jurnalului, se străduiește să-i descifreze implicațiile. La rubrica scrisă de cititori în revista *Der Spiegel*, am pomenit-o și mai sus, cineva vrea să fie răutăcios și riscă o metaforă inge-nioasă, dar profund eronată. Thomas Mann ar fi așteptat toată viața sărutul urît mirositor al lui Mefisto, care să-i deschidă porțile infernului, el nu a venit, ca răscumpărare, solii păcătoși, dar inocenți, ai grației divine l-au păzit de revelații teribile. E o nedreptate! Tocmai cel care a compus *Moartea la Veneția* și *Muntele vrăjit* n-a închis ochii în fața tentațiilor iraționalului, a pășit în zonele tulburi, și-a dat silința să nu elimine tenebrele, ci să le înglobeze în sinteza nouă. Boala ajunge pentru Hans Castorp o inițiere, un pact cu diavolul, o cale de neocolit, o necesitate.

Thomas Mann extinde sem-nificațiile, de la criza individului la autocritica națiunii. Spiritul german conține în potențialitatea sa factorul distructiv: la Wagner există un amestec de sublim și nelegiuit, la Nietzsche o ilu-minare, dar și o voluptate a iadului, la Goethe, înclinația spre ordine, spre măsură, spre formă e o expresie a ambiției sale de a-și stăpîni firea. M-am ocupat în altă parte pe larg de tezele fundamentale ale eseistului Thomas Mann, axate pe datoria unei culturi de a cunoaște și limitele și înfrîngerile ei. El insistă asupra amestecului de barbarie și rafinament prin care Bismark a sub-

jugat Europa, dezvăluie “*conștiința noastră a demonicului și a abisalului*”. Nu e oportună starea de pietate, de cult continuu, necondiționat al propriei entități. Eseuri eminente despre Wagner și Nietzsche se sprijină pe prețuire, comprehensiune, solidarizare, dar și pe distanțare, critica erorilor, pre-venirea rătăcirilor (“*din pamflete înveți mai mult decît din imnuri*”). Polemica, oricît de sfredelitoare, nu e un semn de clătinare a unor convingeri, nici de dubioasă dezertare.

Cît de actuale sînt avertismentele lansate de Thomas Mann dacă le aplicăm și în examenul fenomenului cultural românesc de azi, mă încumet să ilustrez cu o pățanie din propria acti-vitate. Problematika e de acut interes general. Cînd am scos în vileag în scrierile unor autori contemporani de vază o deformare a realului prin exaltarea fondului autohton, prin refuzul modernității, și inerent, al Europei (analize din volumul *Scufița Roșie nu mai merge în pădure* - 1994), s-a auzit de îndată strigătul: “*Blasfemie!*”. Sînt unii cerberi literari ai momentului care țin morțiș să per-petueze o stare de extaz și evlavie în jurul creației și aruncă anateme asupra oricărei tentative de a include și o umbră de îndoială - ca și cum s-ar putea face abstracție de adevărul proclamat și de Thomas Mann că literatura, în formele ei veritabile, conține și o auto-critică națională. Fluturînd drapelul închiderii spirituale, sentinele vigilente depistează pretutindeni pîngăriri și sacrilegii, dar nu văd, ceea ce sare în ochi, că răsturnarea proporțiilor, favorizarea arbitrară a factorului indigen (Binele absolut) duce la artificialitate și impostură. Încă o dată polemica în spiritul adevărului nu provoacă daune. “*Poți iubi, respecta și te poți totodată îndoi, ba chiar acest soi de iubire și respect sînt cele mai adînci*”. E un citat tot din Thomas Mann.

S. Damian

Un secol damnat

MOTTO-ul folosit de noi (în explicația la ilustrație) datează de la începutul carierei revoluționare a lui Lenin. Mai târziu, după victoria loviturii de stat date de comuniști împotriva republicii democratice instituite după revoluția din martie 1917, lovitură de stat intrată în vocabularul marxist-leninist sub denumirea de «marea revoluție socialistă din Octombrie», Lenin nu s-a sfiit să aștearnă pe hârtie următoarele rânduri: «Voi ne-ați provocat în Octombrie la luptă; la această provocare noi răspundem cu teroare, cu o întreită teroare, iar dacă va fi nevoie vom recurge la o și mai aspră teroare (subl. ns.)» (V.I. Lenin, «Gesammelte Werke», traducere în limba germană, ediția a patra, 1952, col. XXXIII, pagina 193). Urmașul său «la tronul imperiului sovietic», I. V. Stalin, va emite - în 1942 - un teribil Decret cu numărul 270, în care se scrie negru pe alb: «Un soldat capturat în viață de către inamic este, de facto, un trădător care trebuie executat!».

Părerile celor doi corifei comuniști seamănă cu «la»-ul pe care îl lansează un instrument, pentru a ajuta toată «orchestra roșie» să-și acordeze instrumentele crimei, ale genocidului, ale holocaustului bolșevic. Sumarul cărții (cu o bibliografie minuțioasă, indicând aproape 400 de surse strict exacte, de la «prima mână»), acoperă, realmente, întregul glob terestru, începând cu «Imperiul sovietic» și continuând cu «Europa», «Asia», «Africa», «America Centrală și de Sud», pentru a trage apoi linia convenită și a stabili «Bilanțul crimelor comunismului internațional»; a doua parte a cărții se întreabă, logic și legitim: «Cum de a fost posibil?» Răspunsurile sunt nuanțate, absolut la obiect, bazate pe documente inatacabile. A FOST POSIBIL! Rușinea secolului al XX-lea...

Milioane, milioane de victime

VASTITATEA și precizia investigației ne obligă să ne limităm la un singur subiect, pe lângă multe altele care ne privesc direct și indirect: cazul «Basarabia și Bucovina de Nord» (capitolul 2 din prima parte a volumului). Conform unei statistici suedeze (Tudor Bompă, «Human Costs of Communist Dictatorship», pag. 113-130 - mss. nepublicat - Florin Mătrescu îi mulțumește autorului «pentru amabilitatea cu care i-a pus la dispoziție această lucrare») se stabilește că:

- victime în URSS între 1917 și 1959..... 66 700 000 pers.
- victime ale regimurilor instalate de URSS . . . . . 3 000 000 pers.
- prizonieri de război uciși . . . . . 2 000 000 pers.
- germani morți în lagărele sovietice . . . . . 2 922 000 pers.
- victime ale comuniștilor din Europa de Est . . . . . 500 000 pers.
- Total victime . . . . . 75 122 700 pers.

Printre aceștia, indiscutabil, și români, pe fronturi și nu numai pe fronturi! Cât privește Basarabia și Bucovina de Nord, iată faptele, așa cum s-au petrecut

și au rămas, imprescriptibile, în statisticile istoriei: «Odată cu anexarea samavolnică de către URSS a Basarabiei și a Bucovinei de Nord, în vara anului 1940, ca urmare a criminalului tratat Molotov-Ribbentrop, încheiat între imperiul comunist și Germania nazistă, a fost dezlănțuită pe aceste străvechi teritorii românești teroarea roșie, care a continuat cu furie până în vara anului 1941, când trupele române au trecut Prutul. Metodele folosite au fost cele deja aplicate în restul imperiului: omorurile în masă, deportările dincolo de Urali și în Extremul Nord, colectivizarea forțată a agriculturii și naționalizarea industriei. Astfel, între 28 iunie 1940 și 22 iunie 1941 au fost deportați în lagăre un număr de 300 000 de români basarabeni și bucovineni. Alte surse indică o cifră mult mai ridicată: între 800 000 și 1 000 000 (subl. ns. - sursele figurează precis, la bibliografie, sub numerele 145 și 96). Dintre deportații acestui prim val al terorii se estimează că 10 000 au fost relativ rapid asasinați. Dovezi ale acestor asasinate sunt gropile comune descoperite de Armata Română după începerea războiului la 22 iunie 1941 și eliberarea - din păcate temporară - a Basarabiei (de exemplu, în satul Sofia, din zona Băiești).

După 1944, atunci când Basarabia și Bucovina de Nord au recăzut în mâinile comunismului sovietic, teroarea a luat caracterul de adevărat genocid al populației românești, urmărindu-se, în mod vădit, schimbarea totală a structurii etnice a populației, scop pentru care s-au folosit două mijloace principale (subl. ns.)

a) Asasinarea, deportarea și strămutarea (subl. ns.) Astfel, se evaluează că, între 1945 și 1954, cel puțin 500 000 de români basarabeni și bucovineni au fost deportați în lagărele Gulagului.

b) Aducerea în «golurile» rămase a unor «inlocuitori» din restul Uniunii Sovietice, dar mai ales ruși (subl. ns.).

Recensământul din 1979 arată rezultatele acestei politici de deznaționalizare (subl. ns.), deoarece, în alte republici uni-onale, apar români: 102 137 în R.S.S.F. Rusă; 3 152 în Uzbekistan; 2 392 în Gruzia; 1 561 în Turkestan; 1 397 în Azerbaidjan; 1 298 în Kirgizia; 580 în Tadjikistan; 334 în Armenia». Quod erat demonstrandum!

Astfel, în lucrarea lui Anton Ovse-yenko, «The Time of Stalin: Portret of a Tyranny», apărută la New York în 1981, la Editura Harper and Row, se precizează că numărul total al victimelor comunismului în Basarabia și în Bucovina de Nord s-ar ridica la cifra impresionantă de 1 500 000 de ființe omenești!

«Să nu uciți» («Ieșirea»: 20, 13)

DAR nici România, în limitele ei impuse de sorții celei de-a doua conflagrații mondiale, n-a scăpat de holocaustul roșu: «Începem, deci, cu cifra cel mai bine cunoscută, arătând că numai ca rezultat al prizonieratului din lagărele sovietice au fost declarați «dispăruți» 180 000 de soldați români. După ocuparea țării de către Armata Roșie (care a costat un număr, ce nu va fi niciodată cunoscut, de oameni simpli uciși de soldații ruși fără motiv sau, pur și simplu, pentru a-i prăda de bunuri sau pentru a le viola nevestele și fetele), după așa-zisele «alegeri libere» din 1946... în România s-a dezlănțuit teroarea roșie care, practic, s-a abătut peste toate straturile sociale și profesionale ale populației... iar din 1948 - după instaurarea republicii populare, deci după luarea în întregime a puterii - descinderile nocturne soldate cu arestarea, în cea mai mare parte a cazurilor, cu totul lipsită de temei, a mii și mii de oameni, dintre care foarte mulți nici măcar n-au fost judecați pentru vreo vină - fie ea și inscenată -, ci au primit așa-zise pedepse administrative sau au putrezit luni și ani în închisori, fără a li se spune de ce și în baza cărei legi. Un tribut greu de sângeră l-a plătit, însă, țărâniea României... - tragedia colectivizării din România - care, începută în 1949, a lovit 12 000 000 de țărani liberi și proprietari de pământ... (se) estimează că, în rândurile țărâniei, numărul morților s-a ridicat la 30 000 (o cifră mult mai mică decât cea reală) și al deținuților (ca urmare a unei rezistențe reale sau imaginare împotriva comuniștilor) la peste 2 000 000... În sfârșit, nu putem să nu amintim de exterminarea brutală, de către trupele de securitate și informatorii lor, a rezistenței din munți, una din cele mai crâncene și eroice rezistențe depuse în țările din spatele cortinei

Lenin, de... stânga până și-n desen! (întinde, imperativ, brațul stâng, în acest prim afiș sovietic înfățișându-l pe conducătorul celui dintâi stat comunist din istoria umanității). E ca și cum ar rosti: «Când ni se reproșează că suntem cruzi, ne întrebăm cum de-au uitat oamenii marxismul» (text real leninist).

de fier împotriva comunismului (subl. ns.). Cifrele globale, oferite de diverși cercetători ai holocaustului roșu în România, nu sunt totdeauna convergente. Americanul Garry Allen (în «American Opinion», septembrie 1975, pag. 103), de exemplu, estimează că - în urma execuțiilor, a detenției inumane și a muncii forțate - «în România și-au pierdut viața

peste 150 000 de persoane. Dar atât alți autori, cât și informațiile acelor care au suferit în lagăre și închisori susțin, pe baza unor argumente de necontestat, că cifra reală a fost cu mult mai mare (subl. ns.)... În concluzie trebuie să subliniem că crimele datorate regimurilor comuniste conduse de Gh. Gheorghiu-Dej, Nicolae Ceaușescu... n-au fost încă, nici pe departe, elucidate... Nu ne rămâne decât să sperăm că aceste descoperiri, precum și altele care le vor urma cu siguranță vor fi studiate cu grijă, pentru a identifica atât victimele, cât și împrejurările uciderii lor, precum și pe făptași, respectiv pe cei care au emis ordinele respective, pentru că numai astfel vor putea instituțiile justiției României postmarxiste să-și asume misiunea, cu adevărat patriotică, de a face dreptate, chiar și post-mortem, sutelor de mii de cetățeni ai țării noastre, sacrificați de dictatura terorii roșii pe altarul satanicului comunism».

O singură corectură-propunere ne-am îngădui s-o adresăm autorului, din bibliografia căruia n-are cum să nu lipsească un articol apărut abia în 1995, iulie, în revista 22, sub semnătura lui H.-R. Patapievic (titlul articolului: «Despre noroc și nenoroc în istorie»). Citatul de față pare a fi scris anume pentru a încheia volumul discutat: «Cred că, începând cu 1917, istoria n-a mai avut răbdare cu Rusia. Așa cum spunea Andrei Pleșu într-o carte recent apărută (*Limba păsărilor*), timp de aproape 70 de ani diavolul acestui veac a vorbit rusește. Cele mai îngrozitoare crime pe care le-a cunoscut istoria sunt legate de această revoluție rusă, înfăptuită în numele unor pretense legi istorice, pe care, pasămite, bolșevicii le-ar fi cunoscut. Că erau niște impostori mincinoși, că s-au acoperit de sângele a zeci de milioane de oameni nevinovați, este un fapt pe care nu îl poate justifica nici o idee, nici o rațiune, nici o circumstanță atenuantă. Bilanțul acestei pretense cunoașteri a legilor istoriei este clar și hidos: cei care pretindeau să le cunoască au mințit, au înșelat și au ucis. La fel au făcut și naziștii, în numele pretensei științe rasiale, care le-a permis să aibă față de oameni atitudinea pe care noi o avem față de animalele de sacrificiu. Repulsia pe care mi-o trezesc acești criminali ipocriți este nefășită. Dar ceea ce vreau să accentuez aici este că toți acești înșelători au reușit să-și ruineze țara pretinzând că, de fapt, o salvează»...

Mihai Stoian

CALENDAR

19.01.1898 - s-a născut Sandra Cotovu (m. 1987)
19.01.1917 - s-a născut George Scherg
19.01.1919 - s-a născut C.A. Munteanu
19.01.1921 - s-a născut Ioan Istrati (m. 1977)
19.01.1930 - s-a născut Catinca Ralea (m. 1981)
19.01.1933 - s-a născut George Băiculescu
19.01.1933 - s-a născut Victor Teleucă
19.01.1943 - s-a născut Ion Nicolescu
19.01.1985 - a murit Ovid-Aron Densusianu (n. 1904)

20.01.1757 - s-a născut Ioan Cantacuzino (m. 1828)
20.01.1818 - a murit Dimitrie Țincheideal (n. 1775)
20.01.1908 - a murit D. Ollănescu-Ascanio (n. 1849)
20.01.1918 - s-a născut Ion Frunzetti (m. 1985)
20.01.1931 - s-a născut Vasile Băran
21.01.1919 - s-a născut Lőrinczi László
21.01.1921 - s-a născut Alexandru Sever
21.01.1927 - s-a născut Petru Creția
21.01.1942 - s-a născut Grigore Albu Gral
22.01.1810 - s-a născut Grigore Alexandrescu (m. 1885)

22.01.1888 - s-a născut Cora Irineu (m. 1924)
22.01.1907 - s-a născut Valeria Sadoveanu (m. 1985)
22.01.1928 - s-a născut Pánek Zoltán
22.01.1936 - s-a născut Mihai Negulescu
22.01.1948 - a murit Ana Carenina Iordănescu (n. 1900)
23.01.1878 - s-a născut C. Săteanu (m. 1949)
23.01.1914 - s-a născut Nicolae Caratană (m. 1992)
23.01.1920 - s-a născut Létay Lajos
23.01.1928 - s-a născut Mircea Horia Simionescu
23.01.1932 - s-a născut Irimie Străuț

23.01.1940 - s-a născut Ileana Mălăncioiu
23.01.1944 - s-a născut Valentin Tașcu
23.01.1981 - a murit Gheorghe Agravriloiu (n. 1906)
23.01.1982 - a murit Majtényi Erik (n. 1922)
24.01.1889 - s-a născut Victor Eftimiu (m. 1972)
25.01.1931 - s-a născut Ion Hobana
25.01.1951 - s-a născut Eugen Gheorghiuță
25.01.1985 - a murit Gheorghe Ciudan (n. 1921)
25.01.1991 - a murit Xenia Stroe (n. 1916)
26.01.1920 - s-a născut Marcela Aderca
26.01.1925 - s-a născut Nicolae Balotă
26.01.1931 - s-a născut Hedi Hauser

"Fuga" celor "Șase personaje..." și un singur regizor: Cătălina Buzoianu

DUPĂ o perioadă de auto-registrare a regizoarei Cătălina Buzoianu, mai exact din 1989 pînă în 1992, timp în care a fost prezentă în viața teatrală sub alte forme (neobosit spectator, membru în Juriul Festivalului "I. L. Caragiale", inițiator și conducător al Centrului de Antropologie teatrală, de exemplu, plină de forță și vitalitate creatoare, Cătălina Buzoianu revine în stagiunea 1992-1993 și montează un extraordinar Cehov, "Pescărușul" la Teatrul Mic și "Dibuk" la Teatrul Evreiesc. În stagiunea următoare, regizoarea este din nou prezentă cu două spectacole extrem de interesante: "Pelicanul" de Strindberg la Teatrul "Levant" condus de actrița Valeria Seciu, și "Fuga" de Bulgakov la Teatrul de Comedie. În luna august a anului trecut, la Festivalul "Premiul Salva Randone", Sciacca, Italia, Cătălinei Buzoianu i se acordă de către un important juriu prezidat de dramaturgul Aldo Nicolaj, un valoros premiu pentru carieră și creație. Și stagiunea în curs include, deocamdată, două spectacole semnate Cătălina Buzoianu: "Patul lui Procust", o dramatizare proprie a romanului lui Camil Petrescu, o colaborare între "Theatrum Mundi" și "Bulandra", și recenta premieră cu "Șase personaje în căutarea unui autor" de Luigi Pirandello pe scena sălii "Toma Caragiu" a Teatrului "Bulandra". După cum se poate observa, repertoriul dramatic este variat, cum variate sînt și modalitățile de expresie regizorală, lucru dificil avînd în vedere timpul relativ scurt în care au fost realizate toate aceste spectacole. Sigur că acest ritm este greu de susținut și comportă unele riscuri dacă, la un moment dat, ieși din el. Dar și hazardul, mai ales în artă, își are de spus cuvîntul său. Asta înseamnă, inevitabil, că unele spectacole trec în față, altele rămîn mai în urmă. Fiecare spectacol al domniei-sale materializează ceva din personalitatea creatorului, din felul în care se oprește asupra unui text și-l parcurge, modalitatea în care el dezvoltă un spațiu și imagini. Treptat, regizoarea și-a format și o trupă, sau mai degrabă colaboratori stabili, de la Maia Morgenstern și Horațiu Mălăele (pe amîndoi i-am văzut în "Teatru descompus" de Matei Vișniec la Theatrum Mundi, dar și în "Patul lui Procust" - Maia Morgenstern - și în "Șase personaje...") - Horațiu Mălăele, la nume tinere: Ana-Ioana Macarie și Cristian Iacob (admirabili în "Pescărușul", spectacol care i-a și împus), Diana Dumbravă, George Ivașcu, Vlad Zamfirescu și Oana Tudor (excepenți în "Pelicanul"), Zoltan Octavian Butuc, Marius Capotă și alții.

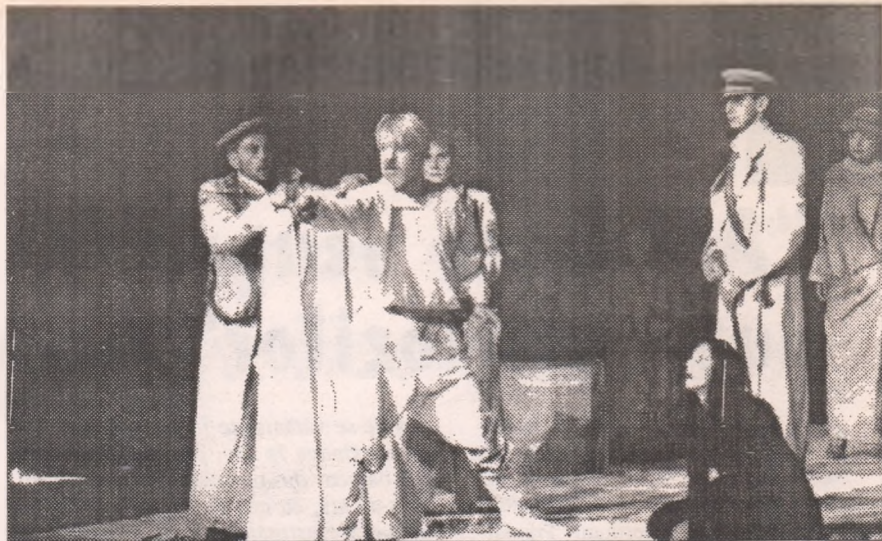
Teatrul de Comedie: "Fuga" de Mihail Bulgakov. Traducerea: Ioan Chirilă. Regia: Cătălina Buzoianu. Decor: Puiu Antemir. Costume: Lia Manțoc. Muzica originală: Dorina Crișan-Rusu. Mișcare scenică: Florin Fieroiu. Distribuția: Diana Dumbravă, Valentin Popescu, Dan Tufaru, Gheorghe Dănilă, Dumitru Chesa, Ștefan Iordache, Iarina Demian, Florin Anton, Mihai Bisericanu, Vladimir Găitan, Alexandru Pop, Candid Stoica, Georgiana Cociș, Ion Chelaru, George Ivașcu, Gheorghe Șimonca, Silviu Stănculescu, Mihaela Teleoacă, Viorica Vatamanu.

Din diferite motive obiective, inclusiv acela al dificultății programării, nu am reușit să văd "Fuga" de la Teatrul de Comedie decît în această stagiune iar la puțină vreme am fost la premiera cu "Șase personaje în căutarea unui autor". Și Bulgakov, și Pirandello sînt vechi iubiri ale regizoarei, la care revine. Un motiv în plus de a le discuta în această pagină. Mulți dintre cititori își amintesc probabil de "Maestrul și Margareta" de Bulgakov făcut în 1980 la Teatrul Mic sau de "Să-i îmbrăcăm pe cei goi", "Urișii munților", "Regăsire" pe texte semnate Pirandello, montate la Teatrul Mic sau la "Bulandra". La cele mai multe dintre aceste spectacole, ca și la cele asupra cărora ne oprim acum, regizoarea a colaborat cu unul dintre cei mai importanți scenografi, Lia Manțoc, "o făptură care vede cu ochii tuturor simțurilor", cum o definea, cîndva, Cătălina Buzoianu însăși. O întîlnire fericită, o relație fructuoasă și fidelă, așa cum se întîmplă de multe ori - sau de puține ori - în teatru. Un limbaj comun, la care nu se poate ajunge oricum, o modalitate personală și definitorie pentru spectacolele pe care le-au lucrat, de-a lungul anilor, împreună.

Atmosfera de fantasmă și realitate, de conflict istoric, dramatic, între albi și roșii, de decădere și decrepitudine a albilor, de căutare disperată a unui drum, sau mai degrabă a unei ținte pentru a parcurge un drum, atmosfera într-un fel tipic rusească, cu iz de Pasternak, reușește din plin atît ca demers regizoral, cît și ca definire a spațiului, a construcției decorului (Puiu Antemir) și a stabilirii costumelor (Lia Manțoc), precum și a muzicii originale a Dorinei Crișan-Rusu (cu teme din "Spărgătorul de nuci" de Ceaikovski). Sonoritățile creează liantul între stări, situații, modificarea lor, dar și suportul auditiv care leagă, pe dedesubt, desfășurarea epică și dramatică. Scena este o cutie neagră traversată de un plan înclinat, alb-murdar, care se prelungește în sală. Pe această pantă alunecă destinul albilor, totul este de la început o viermuială, un du-te-vino de oameni din ce în ce mai bolnavi, mai slăbiți, un cor care reia mereu tema principală "fugim, fugim mereu. Încotro? Luați-ne! Nu ne lăsați!" Este o continuă fugă la propriu și la figurat, fuga de bolșevici, fuga de comunism, de roșii, fuga de realitate, și atunci eșuarea sau salvarea în (prin) fantasmă, fuga de destin, fuga de propria conștiință. Costumele - în nuanțe de alb murdar, bejuri, griuri, negru, în culori exuberante -, machiajul punctează etapele și popasurile fugii în realitate și în închipuire.

Și în text, și în construcția regizorală

Teatrul Bulandra: "Șase personaje în căutarea unui autor" de Luigi Pirandello. Traducerea: Alexandru Bărcăcilă. Regia și adaptarea scenică: Cătălina Buzoianu. Scenografia: Lia Manțoc. Muzica: Dorina Crișan-Rusu. Mișcare scenică: Adina Cezar. Distribuția: Virgil Ogășanu, Mirela Gorea, Diana Dumbravă, Zoltan Octavian Butuc, Vlad Zamfirescu, George Ivașcu, Horațiu Mălăele, Adina Cartianu, Ion Besoiu, Lucia Mara, Valeria Ogășanu, Oana Tudor, Marius Capotă, Petre Lupu, Mihai Cibu, Marius Săvescu, Mădălina Vlădescu.

"Fuga" de Bulgakov. Teatrul de Comedie. În imagine: Ștefan Iordache, Florin Anton, Iarina Demian, Mihai Bisericanu, Diana Dumbravă.

se menține pendularea între tragic și comic. Mărturisesc că iau cunoștință prima oară de umorul Cătălinei Buzoianu, rafinat, fin, de ironia subtilă, extraordinar, materializate de Ștefan Iordache, aflat într-o formă excelentă, filonul ludic al spectacolului, ceea ce se cheamă *pince sans rire* (Cearnota). În partea opusă, a tragediei destinului, a chinului conștiinței umane de a-și asuma erorile se află alte două personaje: *Hludov* (comandantul frontului) - interpretat de Vladimir Găitan corect, plauzibil, dar destul de linear și *Kropilin* (ordonanța lui Cearnota ucisă chiar de acesta) - conștiința lui Cearnota, un personaj obsesiv și episodic, excelent vizualizat de Cătălina Buzoianu și excelent interpretat de Florin Anton. Personajul lui Florin Anton, așa cum este el articulat scenic, este mai degrabă o stare, o obsesie metafizică care nu dispare nici în vis, nici în realitate, o greutate care împovărează din ce în ce, picătura chinezească, care macină, care-l distruge finalmente pe criminal. Tensiunea determinată de *Krapilin* și de relația lui cu *Hludov*, tensiunea între victimă și criminal este foarte minuțios lucrată și accentuată de regizoare. Echilibrată în ambele registre - tragic și comic -, în ceea ce este realitate sau fantasmă, la Constantinople, la Paris este Iarina Demian (*Liushka*, soția lui *Cearnota*), motivată și energică, convingătoare. *Tihi*, șeful Serviciului de Contrainformații, care dezvoltă un discurs-interogatoriu baletat (la propriu), estetic, un soi de duritate practică cu mânuși, deși un personaj minor în spectacol, reușește să se impună ca idee și ca interpretare și datorită lui George Ivașcu. Deși mulți actori apar în două roluri, partiturile fiind mici și nu foarte generoase, cu excepția lui Mihai Bisericanu, a lui George Mihăiță, foarte puțini dintre ei au clar definitivă apariția. Lipsește un anume ritm în interpretare, care, uneori, contaminează și ritmul spectacolului (al reprezentăției pe care am văzut-o eu), o rigoare. Din acest punct de vedere, și de altfel singurul, pare că spectacolul nu s-a încheiat și încă se mai caută o energie, o energizare... Dar fuga este veșnică și odată pornită poate fi o veșnică rătăcire, un exil impus, și nu ales. "Fuga" montată de Cătălina Buzoianu la Teatrul de Comedie este una dintre propunerile interesante ale stagiunii trecute, un spectacol bine construit și argumentat regizoral și scenografic, susținut cu măiestrie de cîțiva actori importanți, în frunte cu Ștefan Iordache, degajat și neobosit.

ÎN "Șase personaje în căutarea unui autor", motoarele spectacolului sînt mult mai reduse. Una dintre întrebări ar fi ce a determinat-o pe Cătălina Buzoianu să-și aleagă astăzi acest text, cînd Pirandello nu mai este "la modă", să zicem, cînd piesele lui par ușor prăfuite? Sigur că textul poate atrage prin jocul, sau confruntarea directă între realitate și transcrierea ei, între realitate și ficțiune, între realitate și ceea ce se pierde sau se cîștigă într-o interpretare actoricească. Acest studiu

este fascinant pentru un regizor prin mîna căruia textul se află la granița între realitate și ceea ce devine el, printr-o alchimie proprie, ficțiune, vizualizare scenică. Poate aceasta este fascinația pe care a exercitat-o piesa lui Pirandello asupra Cătălinei Buzoianu și pentru că tensiunea între personaje și actori este directă, și pentru că adevărul nu este absolut, ci relativ, și pentru că, în cele din urmă, nu se mai poate tranșa între cele două lumi, nu se mai știe dacă moartea este jucată, "trucată" sau ea chiar s-a produs real. "E ficțiune, e realitate?" este cheia spectacolului, este întrebarea sub care este pus și finalul. Amestecul de planuri, felul cum acționează principiul dedublării, al intrării unora în pielea altora - elemente din costume trec, sugestiv, de la unii, la alții, putem vorbi chiar de un joc al costumele realizate de Lia Manțoc, împletirea treptată a personajelor cu actorii, cuplarea lor, în care "părțile" sînt sau nu de acord, se regăsesc sau nu, autoritatea vocilor personajelor, pe de o parte, indignarea actorilor, pe de altă parte, sînt rezolvate cu ironie și umor de regizoare. Se strecoară și hazardul care ține de creație. Nebunia zburdă și într-o lume, și în cealaltă. Cătălina Buzoianu încearcă să facă simțită asta pe scenă, ca una dintre mizele importante ale spectacolului, dar nu șarjează pînă la capăt, așa cum părea că se va întîmpla la un moment dat. Alimentarea nebuniei, apăsarea pe această pedală pînă la fund, pariul pe această carte, ar fi fost una dintre propunerile interesante și noi față de acest text, dar rămîne doar un as pe care regizoarea îl are în mîneacă, îl intuim, dar nu-l aruncă pe masă. O altă carte valoroasă a Cătălinei Buzoianu și "aruncată" pe scenă este Horațiu Mălăele în *Directorul-regizor*, un fel de dirijor al vocilor, un implicat-detașat, ironic. Personajul său, un regizor de duzină, un director, cu ifose dublate de mari pretenții artistice devine în spectacol centrul, cel prin mîna căruia trece jocul, cel care îl poate duce pînă la capăt sau îl poate anula, cel căruia îi scapă printre degete pendularea între planuri, ultimul care nu mai știe dacă scena este viață sau viața este scenă.

"Șase personaje în căutarea unui autor", un fel de palimpsest, și ca text, și ca montare scenică, este lipsit de vigoare și este destul de puțin convingător în anumite interpretări actoricești. Și Diana Dumbravă (*Fata vitregă*) și Adina Cartianu (*Prima Interpretă*) sînt poate prea excesive și mult mai puțin nuanțate, personajele lor nu sînt suficient șlefuite. Prea "filosofic" Zoltan Octavian Butuc în *Junele Prim*, tot un exces. Prea puțin valorificați Oana Tudor și Vlad Zamfirescu. Deși bine realizat, devine oarecum redundant travestiul lui George Ivașcu (*Madame Pace*) la care se apelează și în "Fuga" și, într-un fel, nu mai surprinde ca soluție. Această punere în scenă a regizoarei Cătălinei Buzoianu la Teatrul "Bulandra" este mult mai estompată decît acelea cu care domnia-sa ne-a obișnuit.

PREPELEAC

de Constantin Toiu

"Aplecare asupra superstițiilor"

GHEORGHE ȘINCAI traduce, prelucurează, adaptează lucrarea fizicianului I. H. Helmuth, *Volks Naturlehre*, scrisă pentru luminarea țăranilor germani. Transilvăneanul se gândise să-i lumineze și el pe ai săi.

Cît de eroinic este acest text căzuit, gramatical, filologic, în încercarea de a da pe românește o expunere științifică, fie și vulgarizatoare. Deși, de la Luther încoace, o limbă își arată forța și expresivitatea cînd se adresează, anume, vulgarului.

Dar să vedeți ce învățătură actuală reiese din chinul lexical...

...În vremile cele mai de demult, cînd foarte se întunecă partea cea mai mare a apusenilor, această, măcar că era creștini, la atîta nebulie venise de la pîrile care nu se putea almintrelea arăta, silea pe cei pîrîți să țină un fer înfocat în mîna ca să-și arate nevinovăția, care nebulie așa o isprăvea: se ruga cu toții lui Dumnezeu ca pe cel nevinovat, la atingerea de ferul cel înfocat, să-l apere de toată vătămarea, iară pe cel vinovat să-l vadească prin arderea mîinilor sau a picioarelor lui, cu care va atinge el ferul cel înfocat. Și așa de superstițiozi era oamenii de pe vremile acelea de credea că Dumnezeu va și face minunea aceea. Drept aceea, cînd se pîra cineva pentru pildă că este strigoi, se da supt grija preotului ca în trei zile să ajune și să se roage lui Dumnezeu. După trei zile preotul se îmbrăca în veșmintele cele bisericești, stropia o săgeată de fer cu apă sfințită și o pune pe cărbunii aprinși; cînta cîntecul celor trei coconi din cuprător, litanile și niște psalmi, slujea liturghia și cumineca pe cel pîrît. Apoi, cînd vrea să dea ferul cel înfocat în mîna celui pîrît și el trebuia să o ducă mai departe de un stîinjen și o gimătate, apoi, lăsînd-o, alerga preotul și înfășurîndu-i mîna cu care ținuse săgeata, o pecetluia. La trei zile după aceea se făcea cercare și, de nu era așa de sănătoasă mîna ca și cealaltă, pre cel pîrît îl îmbrăca într-o haină făcută din hîrtie și împodobită cu tot felul de tipuri drăcești și-l ardea de viu.

Superstițiozii cei mai de demult întrebuintă spre descoperirea faptelor celor rele și ascunse încă și ferele cele late de plug, căci puneau 9 sau 12 fere de acestea, după ce le înfoca în rînd și cam depărtate delaoaltă și cel pîrît trebuia să calce cu picioarele goale pre dînsule. Și de nu se vătămă, se ținea a fi nevinovat,

iară de se vătămă, se judeca a fi vinovat și se osîndea la foc, prin care nebulie cîți oameni direpți n-au pierit, și de vii nu s-au ars, cu cea mai mare rușine, nu numai a creștinătății, ci și a omenirii? La toate acestea trebuie să ne minunăm că în vremile de atunci s-au găsit persoane, mai virtos din familiile cele mai luminate născute, care au făcut toate cîte sînt de lipsă la proba focului și tătuși nu s-au vătămă prin foc. Pildă ne este Ricarda, muierea împăratului Carol al treilea, care au ținut în mîna goală o săgeată înfocată; pildă ne este și Cunigunda, muierea împăratului Henric al doilea, care iarăși au călcat pre 11 fere late și înfocate de plug și pre 12 au stătut vr-o cîteva clipele de ochi și nu s-au ars, ci amîndouă au arătat că n-au fost vinovate întru acelea în care le vinătuia bărbaii lor. De sunt adevărate istoriile acestea, și de nu trebuie să credem că prin minune s-au împiedecat focul de la vătămarea Ricardei și a Cunigunde, încă atunci au trebuit să se știe oarece mișlocire prin care așa s-au domoșit puterea focului cît pînă la o prea puțină vreme nu mult au putut lucra. Ci mișlocirea aceea la pușini au putut fi atunci cunoscută și, drept aceea, mulți nevinovați au trebuit să peară, cînd pușini vinovați s-au mîntuiri printr-însa. Doară își ungea mîdularile cu care atinge ferele cele înfocate cu pomadă din rădăcină de nalbă mare, din var stins, din albuș de ou și din argint viu făcută. Căci pomada așa făcută mult împedecă puterea focului. Au doară așa se întocmea ferele cele înfocate de mult se răcea pînă cînd se atinge prin cei pîrîți; ce lezne s-au putut face, pentru că, fiind ferele cele de plug late și suptiri, de s-au pus pe petre și așa s-au întocmit cît în mai multe puncturi să se lovească cu petrele, ferele acelea de au fost cît de înfocate, tătuși, după legile mișcării focului, au trebuit cît mai curînd să-și peară din fierbințeală sa... Drept aceea, de vei vedea întru avenire meșesuguri de acestea sau de vei auzi povestindu-se să nu gîndești că sunt lucruri drăcești, ci să ști că sînt tocmai firești cu meșesug făcute.

Știm și noi prea bine, fiindcă și azi se practică, atunci cînd zicem "unși cu toate alifiile", de escroci, de corupți și de hoții cei mari nedovediți.

(Gheorghe Șincai, *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, Ed. Științifică, 1964)

SIMULACRELE NORMALITĂȚII

de Eugen Negrici

Vocațiile destinatarului

IN CĂUTAREA unei metode de cercetare și sistematizare adecvate culturilor cu evoluție atipică, am avansat altădată ideea că ea ar putea pleca de la năzuințele elementare ale speciei umane care se cer satisfăcute într-un fel sau altul, căutîndu-și căile, obiectele trebuincioase, soluțiile corespunzătoare. Obiectele (artificiale sau naturale) ar putea fi grupate după interesul pe care îl alimentează prioritar în receptare, deci după vocația pe care o împlinesc. De nevoia de cunoaștere sînt legate, cum am văzut în numărul trecut, vocația insolitului și a pripetiei, vocația veridicului, vocația informării și vocația euristici (a descifrării). La împlinirea acestor vocații pot contribui, pe rînd sau simultan, orice lucru, orice obiect, orice limbaj particular al gîndirii producătoare, diferența dintre știință, eseu, oratorie, poezie, proză, creație religioasă, reportaj, film, text ezoteric, creație plastică etc. nemaifiind definitorie. Există, desigur, printre năzuințele speciei noastre și dorința educării, dar, dacă păstrăm cu consecvență, cum am decis, punctul de vedere al destinatarului, ar fi mai corect să o numim vocația desăvîșirii. Ea are nevoie de modele, de precepte, de îndreptare de viață, întrucît te poți desăvîși fie imitînd conduita unui model, fie urmînd un model de gîndire, fie evitînd modelele negative. Romanele cavaleresc-eroice, jitiile, biografiile și jurnalele unor personalități, cărțile de inițiere, cele cu caracter pedagogic (gen *Sindipa*, *Esopia*, *Arghirie* și *Anadam*), sentențele, istoriile cu tîlc moral, textele isihastice de înțelepciune, patricul, filocaliile, cugetările, apologeturile, florilegiile și, în genere, textele sapiențiale, predicile și alte produse ale persuasiunii, meditația morală versificată, operele satirice, utopiile, filmele cu eroi invincibili, bravi, isteți, cele "morale" (realist-socialiste, dar și produsele de serie americane) din care învățăm cum trebuie să procedăm spre a nu ne pierde virtutea, toate răspund acestei vocații a perfecționării. Pentru că jinduiesc după performanțe, oamenii au nevoie de modele pe care să le imite sau să le urmeze. Cum lor le e specifică și predispoziția idealizării izvorîta din sentimentul ancestral de insecuritate și de neliniște al ființei umane, imitării modelului îi iau, adesea, locul proslăvirea și glorificarea lui.

Amintitei predispoziții îi corespunde vocația magnificării care vizează entitatea supremă (psalmii, rugăciunile, imnurile) sau orice persoană, instituție, faptă care merită glorificată (odele, versurile la stemă, imnurile, panegiricele, discursurile funebre, elogiile, poezia patriotică etc.)

Tendința intensificării senzațiilor, a provocării și prelungirii "stării de bine" sau a stării de tensiune a trăirii, de pleinitudine vitală - o tendință pe deplin conștientizată - dă naștere vocației evaziunii pe care, în fond, ne-o satisfac nu numai halucinogenele ci și literatura ficțională în ansamblul ei. Ne-au ajutat și ne ajută să evadăm din universul nostru modest sau sărac cărțile S.F., feeriile, "vedeniile" poematice, narațiunile fanteziste, idilele și pastoralele, basmele, oniricul romanticilor și cel suprarrealist, proza fantastică, opera și opereta, romanele și filmele de dragoste și cele porno, seriialele cu mașini, hoteluri de lux, sejururi în Caraibi, interioare somptuoase și blonde superbe. Toate acestea pun în mișcare un mecanism de substituție și de compensare și ne fac să trăim, măcar pe durată receptării, altfel decît trăim, împrumutîndu-ne stările sufletești și întîmplările unei lumi la care nu avem acces decît prin ficțiune și vis. Tehnicile de ultimă oră, ale "realității virtuale" ne vor facilita în curînd rămînerea în această lume a dorințelor refulate pe o durată primejdios de lungă pentru funcționarea onorabilă a societății umane. De aceeași tendință a intensificării senzațiilor ține și vocația ludicului și a divertismentului a cărei prezență activă e confirmată de setea de întîmplări hazlii, de texte și piese umoristice, de frecventarea teatrului boulevardier, a jocurilor de noroc și de cuvinte, de preferarea unor suite muzicale zglobii, amuzante, fanteziste, a bancurilor și a parodiilor ori a literaturii absurdului recreativ. O vocație de un fel special care poate fi descoperită doar la anumiți indivizi este vocația tensionării. Printre ei se numără amatorii de artă modernă cu tensiunile nerezolvabile ale acesteia, cu aspirația spre transcendența goală, cu plurisemantismul și complexitatea ei, cu starea de tensiune și expectație perpetuă pe care o favorizează. Acești destinatari parcurg pe nesimțite un proces de îmbogățire afectivă.

Ochean

Sintagme zburătoare

FOSTUL meu coleg de facultate, Dirk, devenise un om serios; ajunsese funcționar superior într-un minister, director sau așa ceva. Se făcea că uitase nebuniile vieții de student, aceasta cu predilecție în prezența soției seci și severe. Răsfoiam împreună un album Brîncuși și ne opream la la fiecare fotografie, desfătîndu-ne. Dirk se bucura ca un copil, bătea din palme și scotea de fiecare dată un amestec de sunete bizare, aproximativ *șlanoie*. Inițial am crezut că strănută și i-am urât chef și sănătate. Apoi m-am dumerit că producea, cum ar zice unii, o rostire care pentru el avea un sens precis. Mi-am luat inima în dinți și l-am întrebat: "Ce tot spui acolo?" - "Spun în limba ta, nu mă înțelegi?" Și mi-a povestit că datorită funcției lui se ocupă uneori de delegații oficiale din România, delegații de partid, de syndicate, de parlament, de

tineret. De vizitau ceva deosebit, indiferent de domeniu - tehnică, urbanistică, așezăminte sociale etc. -, oaspeții ajunși la țel comentau, adică repetau în cor acest *șlanoie*. "Și ce crezi tu că înseamnă?" - "Ce știu eu, 'eccc!', 'quel plaisir!', 'eureka!', 'divin!', ceva pozitiv, haios, în orice caz." Am deschis dicționarul Academiei și m-am străduit să descopăr un echivalent horcăitului pozitiv-optimist. Zădărnice. Am umblat și prin alte limbi începînd cu sanscrita, poate cuvîntul a fost adus de seminții migratoare pînă la noi; nici limbile slave nu m-au ajutat, cît despre turcă degeaba pierdem timpul.

Dirk mi-a mai relatat că vocabula a intrat în graiul de toate zilele al funcționarilor din minister în aceeași funcțiune cu des întrebuintatul 'genial' în franceză, de pildă: "Cum a fost masa? - Șlanoie. / Cum e logodnica lui Sam? - Șlanoie. / Un meci de fotbal superșlanoie!"

Turmentat de ofensiva lingvistică dovedită, i-am cerut voie lui Dirk să particip și eu printre gazde la o viitoare înțîlnire cu onorabilii soli. Peste două săptămîni o secretară de la Bonn mă anunță sosirea unei delegații a CC din PCR.

I-am prins la o fabrică de produse chimice. Directorul le explica eforturile făcute pentru a preîntîmpina avariile poluării: "Priviți la coșurile de pe acoperiș, farmacie! S-a terminat cu gazele otrăvitoare din trecut." Oaspeții izbucniră în cor, și auzindu-i am desferecat taina care închidea sintagma importată: "Și la noi!" Des repetată, expresia a intrat în urechile străine, și-a făcut loc și a rămas.

Un alt exemplu de imperialism lexical îl oferă zicerea *lasmanpaci*, învățată de inginerii nemți, veniți în România ca instructori tehnici sau la montaje. Ei povestesc că la orice îndemn de colaborare cu clasa muncitoare, la sfaturi practice, li se răspundea totdeauna negreșit: "lasă-mă-n pace!". Unde se vede că legămîntul atît de colportat pe vremea lui Stalin, "lupt pentru pace", e adînc înrădăcinat în ființa noastră.

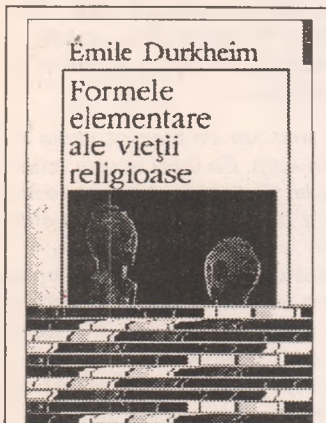
Paul Miron

**De la
totemism,
animism,
naturism...**

INTENȚIA *Formelor elementare ale vieții religioase* e ambițioasă ca multe altele din a doua jumătate a secolului trecut și începutul veacului nostru - căci Durkheim face

Emile Durkheim, *Formele elementare ale vieții religioase*. Prefață de Gilles Ferreol. Traducere: Magda Jeanrenaud și Silviu Lupescu. Editura Polirom, Iași, 1995. 401 p. Lei 7500.

parte dintr-o acoladă de peste o sută de ani, dacă ne gândim la maeștrii (Max Weber, Saint Simon, Montesquieu...), congenerii (Taylor, Spencer, Buisson) și discipolii săi (Jaurès, Bergson, Hubert, Fauconnet). Pe lângă alte scrieri de Durkheim (*Despre diviziunea muncii*, 1893, *Regulile metodei sociologice*, 1895, *Sinuciderea* 1897) o lucrare cu subiect strict religios ar părea stranie - dacă elucidările n-ar fi puse până la urmă tot în slujba sociologiei.

Religia e înainte de toate de ordinul acțiunii, spune Durkheim, de vreme ce sentimentul sacrului se trezește în societate și se manifestă prin ceremonie. Așa se explică de ce au devenit sacre noțiuni strict laice - precum patria, libertatea și rațiunea - în timpul revoluției franceze. Distincției între sacru și profan (mai târziu obiect al cercetării pentru Mircea Eliade) îi corespunde

în cadrul practicii religioase aceea între credințe/rituri iar comunitatea morală a acestor practici este biserica. După Durkheim, supranaturalul nu-și găsește locul în definirea religiei. Drept exemplu e dat budismul, religie lipsită de zei, posesoare în schimb a celor patru adevăruri sfinte - cu practicile lor.

De vreme ce Durkheim a ales cea mai primitivă religie cunoscută în vremea sa (a vechilor australieni) pentru analiza fenomenului religios în general, opțiunea presupune pe de o parte ipoteza că toate religiile au traversat această fază (evoluționismul lui Darwin era la apogeu), pe de altă că fenomenul religios arhaic se află în raport de simplu/complex, primitiv/dezvoltat cu cele mai cunoscute religii contemporane. Cunoșcând ea însăși o evoluție, religia poate deveni argument al filozofilor care susțin adevărul ideii de progres. Profesorul sorbonard Durkheim e marcat de didacticism - urmând calea cunoașterii de la definirea structurilor la analiza lor disecată, de la general la particular și amănunt, de la vechi la nou, de la concret la abstract. Factologia cărții e deosebit de interesantă; nu în ultimul rând, bogăția de informații transportă cunoștințe vaste, exemple abundă chiar dacă nu devin "culegere" ca la Frazer sau "inventar de mituri" ca la Claude Lévy Strauss. Fazele propuse pentru religia primitivă înainte de viziunile cosmogonice care au dus la principii religioase, la definirea sufletului religios și etern, la spirite și sacrificii până la ideea de "cult pozitiv" introdusă în sens social, etic - sunt animismul, totemismul, naturismul. În final, parcă neacceptând ideea că nu are în față discipoli ori asistență, Durkheim face o "fixare a cunoștințelor" care se citește cu gândul la imposibilul termen "oratorie scrisă".

Într-un zid al cunoașterii umaniste, *Formele elementare ale vieții religioase* constituie un element de susținere și justifică obsesia lui Durkheim de a găsi o nouă definire a uma-

nității. La unitatea și profesionalitatea acestei apariții în limba română au contribuit cu acuratețe traducătorii Silviu Lupescu și Magda Jeanrenaud.

...la dandysm...

TOT un fel de religie, de fapt o sectă, e considerat și dandysmul de către Thomas Carlyle: "modificare, adaptată vremurilor noi, a acelei Superstiții primordiale numită *Cutul Sinelui*" (ahrimanism, zic unii). Ideea Adrianei Babeți de antologare a celor mai cunoscute texte despre acești "suverani ai tranzitoriului" (pagini din Carlyle, Baudelaire, Gautier, Huysmans, Wilde, Proust, Jean-Paul Sartre, Camus, Girard, Labracherie, Barthes, Ovidiu Cotruș, Alexandru George, Giuseppe Scaraffia) s-a concretizat într-o carte pasionantă ca efracția într-un domeniu interzis: dandysmul fiind un fenomen exclusiv masculin, numai o scriitoare își putea îngădui scrutarea obiectivă. Nu spun necruțătoare, deoarece, atașându-se de "obiectul muncii", cum face până la urmă orice cercetător, Adriana Babeți încearcă să găsească tot ce poate înălța, justifica, conceptualiza această "realitate minoră" la rangul de utopie, filozofie a eternității clipei. Traducătoarea și autoarea studiului introductiv își valorifică în fond talentul de romancieră, fiindcă dă senzația că ar crea un personaj, că ar cunoaște bine un anume dandy, îndrăgindu-l și dorind să-l înțeleagă, ba mai mult, să-l justifice. Creează un portret atât de viu, încât aroganța lui Alcibiade, eleganța decadentă a unor Cezar, Catilina, Petroniu, toți acei *fashionables* din Londra secolului al XVIII-lea, în frunte cu unicul, seducătorul George Brummell, toți fermecătorii dandy artiști (între care Lord Byron, Alfred de Musset, Disraeli, Sue, Stendhal, Balzac, Gautier, Huysmans, Wilde, Proust, Tristan Tzara...) și nu în ultimul rând, "poate singurul dandy autentic din Balcani, Mateiu Caragiale" par a se reîntrupa într-un personaj irezistibil. Studiul introductiv, care analizează dandysmul ca dublă doctrină a diferenței și a aparenței (unicitatea, individualitatea ca strategie și forță de șoc, alături de adorația aparenței, a superficialității, etica dandy (a unor Narcisi de obicei invertiți, singuri și singuri - o etică a negativității având, după Camus, rădăcini în romantism), estetica și strategia acestor "prizonieri ai oglinzii" - oferă pagini de analiză dar și de reală literatură. Estetica dandy, în fond superficială, e descifrată ca profundă nu de puțini filozofi - G. Deleuze, Julia Kristeva - deschizătoare de metafizică. Barbey d'Aureville constată că pentru un dandy "a părea

Barbey d'Aureville

Dandysmul

Barbey d'Aureville, *Dandysmul*. Traducere, studiu introductiv și selecția antologiei: Adriana Babeți. Editura Polirom, Iași, 1995. 212 p. Lei 4500.

însemna a fi", că "principiul măștii e trăit mai intens decât al vieții înseși". Ultrafinament, decadentă, artificiu, o "artă pentru artist" care fac din dandy actorul și regizorul propriei vieți: vestmintele alese cu gravitate, religiozitate chiar, masca absent-afectată, condescendentă, vocea reținut-emfatică, arsenalul vorbelor de duh, ținuta, decorul în care se ivește pentru a produce maximum de efect și a dispărea apoi - toate acestea pentru a potența strategia seducției. Chiar dacă nu e încins de flacăra lăuntrică a dorinței, ci, dimpotrivă, "e steril și rece asemenea meduzei pe care o contemplă Proust, evocându-l pe Charlus", un adevărat dandy premeditează seducția. Obiectul acestei premedități nu e însă femeia - care ar fi natura însăși. Cum spune Baudelaire, "femeia e contrariul dandy-ului. Deci ea trebuie să inspire oroare. Femeii îi e foame și vrea să mănânce, sete și vrea să bea. E în călduri și vrea să fie f... Femeia e naturală, deci abominabilă". (Evident, bon mot valabil pentru secolul trecut. Fiindcă unde mai găsești azi o femeie naturală...?) Așa încât cei mai mulți analiști vorbesc despre spiritul androgin al dandy-ului, care are, după Barbey d'Aureville, "un sex intelectual indecis". Utopie, în fond, așa cum utopie este și însingurarea.

...și intuiționism

INTUIȚIA artiștilor, sfinților și tuturor inventatorilor spiritali este, după celebra părere a lui Bergson, calea prin care se poate ajunge direct la esențe, arzând etapele, trecând direct dincolo de vâlul categoriilor, al gândirii conceptuale, al conștiinței strict temporale. În studiul introductiv (II) la volumul de conferințe *Gândirea și mișcarea*, referindu-se la durată și intuiție ("intuiția se referă, înainte de orice, la durată interioară"), la natura cunoașterii

intuitive, valoarea cunoașterii intelectuale, abstracție și metaforă, misticism, independența spiritului, Bergson atribuie științei investigarea materiei, metafizicii - cercetarea spiritului. Toată lumea a remarcat că e mai greu să avansezi în cunoașterea de sine decât în cea a lumii exterioare, spune el, fiindcă spiritul se simte în prima situație străin, în timp ce materia este familiară. "Viziunea directă a spiritului prin spirit" cade în seama intuiției. Conferința *Intuiția filozofică* (1911) afirmă complementaritatea acestora față de știință în practică și în speculație. "Pentru că aplicațiile ei urmăresc doar comoditatea existenței, știința ne promite bunăstarea, cel mult plăcerea. Însă filozofia ne-ar putea oferi bucuria".

Volumul mai cuprinde, în traducerea limpede și alertă a doamnei Ingrid Ilinca, capitole consacrate posibilului și realului percepției schimbării introducerii în metafizică, gândirii unor Claude Bernard, William Jones, Ravaisson. *Testamentul filozofic* al lui Ravaisson, de pildă, îi oferă lui Bergson posibilitatea de a remarca utilizarea sentimentului în căutarea adevărului și a entuziasmului în căutarea frumosului. Cea mai elevată dintre arte ar fi fost arta vieții, rezumată prin preceptul Sfântului Augustin "Iubește și fă ce vrei". Dragostea astfel înțeleasă crește în adâncul fiecăruia "atunci când înlăturăm obstacolul înălțat de voință: venerația față de noi înșine". Exact contrariul narcisismului

Henri Bergson

**Gândirea
și mișcarea**

eseuri și conferințe

Henri Bergson, *Gândirea și mișcarea*. Eseuri și conferințe. Traducere de Ingrid Ilinca. Editura Polirom, Iași, 1995, 281 p. Lei 5600.

dandyst. "Ce poate fi mai îndrăzneț și mai nou decât să duci vestea fizicienilor că inertul se va explica prin viu, biologilor că viața nu se va înțelege decât prin gândire, filozofilor că generalitățile nu sunt filozofice, învățătorilor că întregul trebuie să fie predat înaintea elementelor, școlarilor că trebuie să înceapă cu perfecțiunea, omului cuprins, mai mult ca niciodată, de egoism și ură, că temeiul fișec al omului e generozitatea".

Cărți primite la redacție

♦ Walter F. Otto, *Imaginea divinității în spiritualitatea greacă*. Traducere de Ileana Snagoveanu Spiegelberg. Editura Humanitas, 1995, 300 p., f.p.

♦ Jan van Ruusbroec, *Podoaba nunții spirituale sau întâlnirea interioară cu Cristos*. Editura Humanitas, 1995, 184 p. Lei 3900.

♦ Salvador Dali, *Jurnalul unui geniu*. Introducere și note de Michel Déon. Traducere de Tania Radu. Editura Humanitas, 1994 și 1995, 169 p., f.p.

♦ Ludwig Wittgenstein, *Însemnări postume 1914-1951*. Traducere de Mircea Flonta și Adrian Paul Iliescu. Editura Humanitas, 1995, 178 p. Lei 2500.

♦ Franz Rosenzweig, *Cărticica despre mintea omenească sănătoasă și bolnavă*. Traducere și studiu introductiv de Ion I. Ică jr., Editura Humanitas, 1995, 188 p. Lei 3500.

♦ Lev Șestov, *Noaptea din grădina Ghetsimani*. Privilegiată și dezmăștătoare istorie. Traducere de Liviu Antonesei și Gabriela Gavril Antonesei, cu o prefață de Liviu Antonesei. Editura Polirom, Iași, 1995, 129 p. Lei 3200.

Revanșa autorului

JAMES W. NEWCOMB este Profesor Asociat de Literatură Engleză la Memphis University. După obținerea doctoratului (Ph. D.) în critică și teorie literară la Iowa University, în 1974, a efectuat un stagiul postdoctoral la University of Virginia. În 1988, ca Visiting Foreign Expert, a predat la China Normal University (Wuhan). Acest stagiul s-a materializat în traduceri de poezie chineză contemporană și studii de antropologie culturală publicate în reviste academice americane. Deschiderea largă spre alte orizonturi decât cel strict literar e ilustrată și de contribuțiile sale în domeniul criticii de film și al analizării fenomenelor culturale dintr-o perspectivă integratoare, care șterge deopotrivă barierele etnice și disciplinare. Interviul pe care mi l-a acordat pentru "România literară" este prilejuit de iminenta apariție, la una dintre cele mai prestigioase edituri americane, "Northwestern University Press", a cărții lui Eugen Simion *Întoarcerea autorului*.

- Dragă Jim, am intitulat aceste rânduri *Revanșa autorului*, încercând să pun emfaza pe linia de forță a cărții lui Simion, apărute la București, dacă nu mă înșel, în 1981...

- Într-adevăr, ceea ce mi s-a părut și mie fascinant în demersul lui Eugen Simion e opoziția afișată de validă pe care el o oferă unor Roland Barthes, Jacques Derrida sau Michel Foucault, unei întregi linii în critica și teoria literară care susține că autorul nu mai are nici o importanță în demersul critic, acolo unde numai semnificația contează. În fond, academicianul Simion pregătește această benefică întoarcere a autorului

trasând cu minuțiozitate cursul întregului proces de "antipatare" până la totala demitere a autorului. Începând cu reacția vehementă a lui Marcel Proust la Sainte-Beuve, cu *biografismul* acuzat al secolului trecut, Simion trece la analiza concepției unor însemnați critici și autori care ilustrează această temă, pentru a consacra, în partea a doua a cărții, studii mai extinse lui Sartre, Malraux, Ionesco și Barthes (versiunea românească a cărții e mai cuprinzătoare, și Ionesco însuși își exprimă prețuirea pentru demersul lui Simion). Dar, trecând prin toată această pleiadă de critici și teoreticieni vest-europeni care celebrează moartea autorului, Eugen Simion reușește, în fapt, să demonstreze tocmai că de central e conceptul autorului pentru ei și cum, prin sistematica demitere a lui, el ajunge să strălucească mai tare!

- Te-ai întreba acum: de ce întoarcerea autorului și cum a ajuns la tine cartea lui Simion?

- În 1984, Thomas Carlson, care era Profesor Fulbright la Universitatea din București mi-a semnalat cartea cu mare entuziasm, știind cât sînt de interesat de demersuri cât mai originale, neconformiste, în actul critic și de teorie literară. După întoarcerea din China, în 1988, am început să caut traduceri standard în engleză pentru toți autorii citați de Simion. Apoi, procesul de traducere propriu-zisă a cărții, în care am colaborat atât de fructuos - deși de la distanță! -, cu Lidia Vianu, profesor la Universitatea București, m-a acaparat, pur și simplu. Pe măsură ce avansam cu traducerea, realizam adevăratele dimensiuni ale cărții lui Simion și anticipam deja impactul pe care l-ar putea produce în lumea literară americană. Confirmarea am primit-o curînd, prin publicarea a două fragmente în prestigioase reviste americane de

specialitate. Atunci, după ce m-am consultat și cu colegi care cunoșteau întreaga operă a lui Simion, am propus manuscrisul spre publicare la Northwestern University Press, editura care a introdus în America operele unor gânditori și critici europeni dintre care, cred, e de ajuns să citez numele lui Heidegger, Merleau-Ponty, Barthes...

- Mi-amintesc că, prin 1991, primisem un telefon de la editură, cu rugămintea de a fi inclus pe lista de referenți ai cărții, ceea ce am acceptat cu mare plăcere, știind cartea lui Simion. Au trecut, totuși, cîteva ani buni de atunci...

- Edituri de calibrul lui "Northwestern" își iau libertatea unei evaluări extrem de laborioase a manuscriselor. În privința cărții lui Simion, ea a fost inclusă într-o serie specială (*Rethinking Theory*) dedicată exclusiv contribuțiilor de mare originalitate, nesupuse nici tradiției, nici modei momentane. Asta explică, în parte, întârzierea apariției. Asupra substanței cărții nu a existat însă nici o umbră de îndoială. Unul dintre referenți o numea "o lucrare deopotrivă elegantă, subtilă și sofisticată", iar editorul general al seriei a definit-o drept "A Brilliant piece of Work". Asemenea superlative nu sînt niciodată simple complimente, cînd vin de la referenții aleși de "Northwestern University Press".

- Ce a însemnat pentru tine, ca experiență individuală, traducerea cărții lui Eugen Simion întoarcerea autorului?

- În primul rînd, aș spune, a fost aventura intelectuală. Apoi, contactul, întîi indirect, apoi nemijlocit, cu un spațiu cultural fascinant, de care eram complet străin. În 1990, ca invitat al Uniunii Scriitorilor, am fost pentru prima dată la București unde i-am

cunoscut, astfel, în persoană, și pe Eugen Simion și pe Lidia Vianu, a cărei contribuție la traducerea cărții a fost esențială. Pe urmă, anul acesta, la colocviul traducătorilor, am reînnoit prietenia cu academicianul Simion, am cunoscut o serie de scriitori și critici români (între care pe Marin Sorescu), ca și traducători de marcă, precum W. D. Snodgrass. Să mai adaug la toate acestea minăstirile din Nordul Moldovei, minunatele călătorii prin țară, de la Alba Iulia la Piatra Neamț și Sibiu, pelerinajul la mormîntul lui Blaga, minăstirile din Oltenia, Horezu...

- Jim, știm atît de bine că ideile se erodează în timp. Ce crezi despre "cariere" cărții lui Simion în America, unde va apărea la 15 ani după publicarea ei la București?

- E posibil ca dezbaterea asupra Autorului să nu mai fie atît de actuală în Europa. La noi, însă, e încă în centrul preocupărilor. Demersul lui Simion, din acest punct de vedere, e mai actual ca oricînd. Sînt sigur că, peste două luni, cînd cartea va apărea, comentariile vor fi foarte apropiate de ceea ce un alt referent al cărții (din păcate, trebuie să păstrez confidențialitatea asupra numelor!) scria: "Eugen Simion e un gânditor subtil, profund, extrem de complex. Cartea lui constituie deopotrivă o analiză pătrunzătoare și un fundamental corectiv pentru teoria și critica literară a ultimelor decenii". E binecunoscut faptul că teoria și critica literară americane privesc atît de des spre Franța cînd e vorba de idei înnoitoare. Găsesc absolut reconfortant că, de această dată, demersul original îl semnează nu un autor francez, ci un critic și teoretician român!

Dumitru Radu Popa

CRONICA TRADUCERILOR

Mulțimi de Janos, femei și țapi

GÉZA SZÁVAI, aflăm de pe coperta ultimă a cărții, e născut în 1950 la Cușmed (jud. Harghita), a urmat liceul la Cristurul Secuiesc, Filologia la Cluj, iar din 1988 trăiește la Budapesta, unde a publicat două romane de mare succes, o serie de cărți pentru copii și eseuri.

Citindu-i romanul *Promenadă cu femei și țapi*, scris în 1985 și apărut recent în traducerea românească a lui Corneliu Balla, cu o postfață de Mircea Nedelciu, la editura budapestană "Pont publishers", am avut revelația unui foarte bun romancier, dintre cei capabili să creeze o lume cu care cititorul să se poată identifica. Dincolo de formula narativă postmodernistă, înrudită cu demersurile stilistice, cu temele și obsesiile optzeciștilor români (Mircea Nedelciu scrie în postfață că acestea erau "reacții literare normale în fața unor realități absurde"), Géza Szávai e un povestitor de certă vocație. Spre deosebire de unii textualiști care, tot destruc-turînd și autoreferindu-se, sfîrșesc prin a plictisi de moarte fiindcă nu prea au ce spune, autorul *Promenadei...* e dolidora de istorii iar romanul său e pasionant nu atît prin construcția ingenioasă, ci prin felul în care, folosindu-se de acest suport, poate exprima ceea ce poartă în el, o înțelegere a omeneșului simplu

cum numai scriitorilor ruși de tipul Șukșin le reușește.

Personajul narator, un profesor de matematică trecut cu puțin de 30 de ani, stabilit cu soția și cei doi copii în Cristur, își petrece majoritatea timpului liber în satul natal, Sînvăsii, făcînd ordine în "colecția" bunicului său Janko Scribărețul care, ca și străbunicul Johannes, n-a distrus nici o hîrtie scrisă, păstrîndu-le pe toate de-a valma într-o magazie. La această arhivă, nepotul a adăugat, încă din copilărie, tăieturi din ziare, articole din enciclopedia, hîrtii personale. Pe măsură ce rînduiește, cu ajutorul bunicului, informa colecție, matematicianul scrie, folosind acest material, un roman algoritmic, după o formulă inventată de el la 12 ani, pe timpul primei iubiri: ANIJZX - în care primele trei litere sînt numele fetei iubite, urmate de inițiala sa, a prietenului Zoli și de un X - suma factorilor necunoscuți.

Fiecare capitol poartă titlul cîte unei litere a formulei și cuprinde mulțimea lucrurilor și ființelor din colecție ale căror nume au acea inițială, comentarii ale bunicului, nepotului și altor personaje pe seama acestor "documente", plus întîmplări din timpul scrierii capitolului. De exemplu, în capitolul A, figurează șirul țărilor numiți Artur pe care i-a avut familia Benedek din 1912 pînă în 1975. Alături de biblicul Adam, de unguentul Amor pentru răsucit mustața, de liber-

profesionistul Alfons, un personaj fabulos al Sînvăsiiului, de Adenauer, de Adolf Simo care în 1951 nu era primit la școala de tractoriști din pricina prenumelui său. La N nu lipsește *Norodul* (exemplificat cu o scrisoare de delațiune semnată "Poporul din Sînvăsii" identificat de bunic în persoana unei anume Kinde Eliza, ce o scrisese din gelozie), dar aici Nicolae (C. Ceaușescu), despre care bunicul a adunat toate documentele ce i-au căzut în mîna, începînd de la Congresul IX, plus un rîndu-bînd de un artist popular cu ocazia zilei de naștere a tovarășului și care n-a mai apucat să fie trimis, fiindcă membru biroului politic, ministru și înfrîntorii de care era înconjurat soarele cu chipul secretarului general erau mereu "roși".

În secțiunea J este totuși simțul de bărbat al familiei Benedek, ale căror nume, de două sute de ani, încep cu această literă. (Un reproș făcut traducătorului: din exces de zel a tradus și numele, astfel încît naratorul a devenit Ionică în loc de Jancsi, iar șirul de bărbat, în loc de Janos, au devenit Ion - ceea ce le schimbă locul în algoritm, nemaiavînd ce căuta la J. Nu era deloc nevoie de această "românizare", nefi-rească în economia romanului care, în treacăt fie spus, nu conține nici urmă de șovinism maghiar). Pentru scriitor, teoretizează într-un loc Géza Szávai, e mai ușor să creeze un șir cronologic decît o

mulțime. Dar el, ca autor și personaj, preferă să figureze într-un roman scris sub semnul teoriei mulțimilor, printre elemente volatile și totodată trainice care pot fi substituite și îngrămădite anul peste altul. Șirul de Ioni (Janos) este amestecat în mulțimea cuprinzătoare a lucrurilor și ființelor cu J din colecție, dar el rămîne pilonul romanului care devine astfel istoria unei familii, o saga a Scribăreților din Sînvăsii, de la cei doi strămoși de la '48, la străbunicul Johannes, jandarmul, la bunicul Janko, tîmplar filozof, care nu vrea ca trecutul să se piardă, și de la acesta la Jancsi, matematicianul "deștept cu diplomă" care-i transformă pe toți în personaje memorabile.

Adriana Bittel

Premiul Cervantes

◆ "Spania e o țară în care a devenit o tradiție ruperea tradițiilor. Una dintre ele era să nu mi se acorde Premiul Cervantes. Nu mi se pare bună ruperea acestei tradiții, chiar dacă eu sunt beneficiarul" - declară laureatul Camilo José Cela, un provocator care, din pricina limbii sale ascuțite, nu are prea mulți prieteni. Laureatul Nobel califică, în urmă cu câțiva timp, prestigiosul premiu literar spaniol drept un premiu "de rahat". Lazaro Carreter, directorul Academiei Regale spaniole, a precizat în "El País" că "juriul a recompensat opera literară a lui Camilo José Cela, și nu opiniile sale".

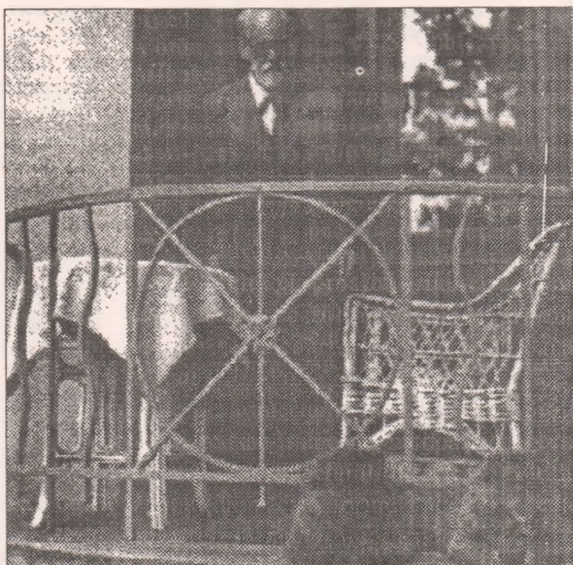
Novatori necunoscuți

◆ *Supérieur Inconnu* este o nouă revistă culturală trimestrială ce apare la Paris. Își datorează titlul lui André Breton, pe care redactorii revistei și l-au ales ca spirit tutelar.

Cîteva rubrici sînt destinate descoperirilor și redescoperirilor în poezie și proză (debutanți sau scriitori uitați). Un loc important îl ocupă artele plastice și fotografia. În imagine, un desen de Victor Brauner, reproduc în nr. 1 din *Supérieur Inconnu*.

Campanie anti-Freud

◆ După ce a fost atît de apreciat, Freud e respins cu vehemență în SUA. "New York Review of Books" publică o serie de articole împotriva lui Freud și rimează numele său cu *fraudă*, un desen apărut în "Time" îl înfățișează cu calota craniană ridicată și cu mențiunea "nu e nimic aici înăuntru", o mare expoziție cu tema "Sigmund Freud: Conflict și Cultură", programată în toamna trecută la Biblioteca Congresului, a fost anulată, organizatorii preferînd să nu angajeze banii publici într-

un subiect acum atît de controversat. Jonathan Lear crede, într-un articol publicat în "The New Republic", că trei ar fi cauzele acestei dizgrații: 1 - o mai bună cunoaștere a funcționării creierului și descoperirea unor medicamente eficiente; 2 - acțiunea companiilor de asigurări și a serviciilor de sănătate publică, interesate în tratamente mai puțin costisitoare și 3 - o reacție firească la importanța excesivă dată psihanalistilor în anii '50-'60-'70. În imagine, Freud în balconul apartamentului său din Viena.

Opera din Viena „live“

◆ Între 1933-1942, conducerea Operei din Viena a lansat ideea, foarte îndrăzneată pe atunci, de a înregistra fragmente din spectacole pe discuri de arhivă. Aceste documente extraordinare pot fi auzite azi pe 48 de CD-uri (editate de Koch Schwann). Cîntăreți și baghete legendare capătă viață în cele cîteva minute de muzică "live", cu strălucirea și umbrele lor.

Carlos Fuentes acuzat de plagiat

◆ Un scriitor mexican necunoscut, Victor Manuel Celorio (38 de ani) l-a acuzat pe Carlos Fuentes că i-a plagiat una din cărțile sale, scrie re-

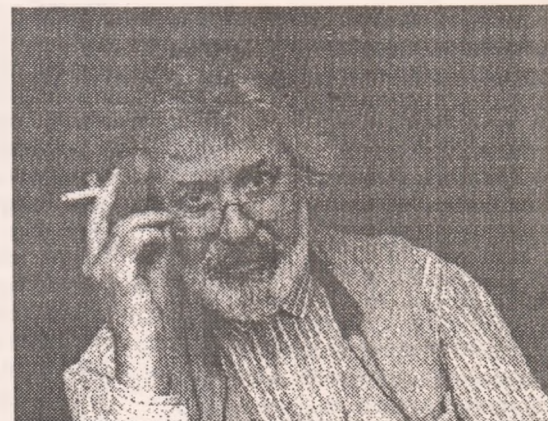
vista "Time". Celorio, care n-a publicat pînă acum decît o culegere de nuvele și un roman (pe cont propriu), susține că a găsit peste 100 de asemănări între romanul lui, *Unicornul albastru*, și romanul lui Fuentes - *Diana sau vînătoarea solitară*: aceeași intrigă (o poveste tumultuoasă de iubire între un scriitor mexican și o tînără americană - metaforă a relațiilor dificile dintre Mexic și SUA), multe detalii comune (în ambele romane, scriitorul mexican lucrează la o carte despre conchistadorul Hernan Cortés) ș.a.m.d. Romanierul cubanez Guillermo Cabrera Infante a declarat că aceste coincidențe nu-l surprind, fiindcă Fuentes i-a plagiat și lui un scenariu, cînd a scris *Aniversarea*. Prietenii celui mai cunoscut și tradus scriitor mexican au protestat însă cu vehemență împotriva acuzațiilor, susținînd că în *Diana...* Fuentes a povestit o istorie de dragoste autobiografică, la care ei înșiși au fost martori.

Un om "sfîrșit"

ÎN GERMANĂ Ende înseamnă "sfîrșit". Dar Michael Ende (în imagine) rămîne pentru cititori autorul poveștii *fără sfîrșit*, chiar dacă, nu de mult, cartea vieții lui a ajuns la cuvîntul *Ende*. Fiul pictorului supra-realist Edgar Ende, născut la 12 noiembrie 1929 la Garmisch-Partenkirchen, Michael Ende și-a început cariera în teatru. Primul său mare succes în literatură a fost cartea pentru copii *Jim Knopf și Lukas, mecanicul de locomotivă* (1960). Cum nasturele din numele eroului a fost aducător de noroc, autorul va continua doi ani mai tîrziu aventurile lui Jim Knopf și va deveni, după publicarea romanului *Poveste fără sfîrșit* (1979), cunoscut în toată lumea. Scrierile lui Ende au fost traduse în peste 30 de limbi și au avut tiraje de învînat. Autorul s-a opus sistematic atît ecraniză-

rilor cărților lui, cît și transformării lor în benzi desenate, desene animate ori jocuri pe computer. Prima adaptare cinematografică după *Poveste fără sfîrșit* a fost considerată de

toarește (la 60 de ani) cu Marika Sato, care-i tradusese în japoneză *Povestea*. În 1994, cu prilejul publicării unei noi culegeri de schițe măturisește că nu i-a trecut "setea de miraculos".

scriitor "o gigantică melodramă din material kitsch, comercial, din pluș și plastic". Între 1970 și 1985 trăiește retras, la Roma, dînd arareori interviuri și evitînd televiziunea. După moartea primei soții, Ingeborg, se căsă-

După moartea scriitorului într-un spital din Stuttgart din cauza unui cancer la stomac, a apărut ultima lui carte, *Lirum, Larum* scrisă pentru toate sosiile lui Bastian, care nu admit cuvîntul *Ende* la sfîrșitul unei cărți. (I.P.)

Inepuizabilul Scorsese

◆ De cîrînd a avut loc în SUA premiera noului film al lui Martin Scorsese

(în imagine), *Casino*, în care se regăsesc epoca predilectă a regizorului (anii '60 și începutul anilor '70) precum și complicele lui dintotdeauna, aproape un alter ego, Robert de Niro. Personajul lui De Niro din acest film este patronul unui foarte mare cazin din Las Vegas, care pierde totul din cauza unei femei (Sharon Stone), antrenînd în cădere sa oameni politici și gangsteri. Filmul durează aproape 3 ore, dar nu e deloc trenant fiindcă Scorsese folosește tehnici alerte, alternate cu *vocea din off*, un procedeu care-i dă, cum mărturisește, "un sentiment de mare libertate, o energie enormă". Timp de 6 săptămîni, Scorsese împreună cu actorii principali, De Niro, Sharon Stone și Joe Pesci, au filmat noapte de noapte într-un cazin din Las Vegas, "în decor autentic" și cu figurația adevărată (crupieri, jucători etc.), ceea ce dă filmului o atmosferă specială. Abia terminat *Casino*, Scorsese va pleca în India, unde vrea să realizeze un film despre copilăria lui Dalai-Lama.

Surorile Yeats

◆ William Butler Yeats a avut un frate, James, și două surori, Lily și Lolly. Nobelul l-a consacrat pe William ca poet, James a reușit ca pictor, iar surorile au rămas în anonimat. Pînă acum, cînd Joan Hardwick le-a consacrat o carte, *Surorile Yeats* (Ed. Pandora). Lily, supusă și respectuoasă cu autoritatea masculină, și Lolly, energică, exuberantă și dominatoare, au purtat de grijă și au întreținut din munca lor familia de artiști, prima brodînd, a doua înjghebînd o mică tipografie sub teascurile căreia a apărut unul din primele volume ale lui William, *In the Seven Woods*, dar și cărți de Pound și Synge. Forțate la celibat prin datoria de a-și întreține familia, cele două surori au locuit împreună toată viața, deși se detestau.

Fostul băiat bun

◆ Truman Capote (în imagine) vorbea despre prima sa carte publicată, *Alte glasuri, alte încăperi*, ca despre o tentativă inconștientă de a exorciza demonii din el. Cînd a scris-o, la 23 de ani, nu și-a dat seama cît de autobiografică este, ceea ce, mărturisea în prefața unei ediții ulterioare, e de neiertat. Regizorul englez David Rocksavage, care a făcut un film după această carte, a fost interesat în mod special de partea ei biografică. În acest scop a vizitat locurile și a adunat mărturii ale celor ce l-au cunoscut în tinerețe pe Truman Capote. "Pentru ei, Capote se

schimbasese foarte mult față de cel pe care-l cunoscură. Toți mi-au spus ce băiat bun fusese. Eu cred că viața socială strălucitoare, pe care

scriitorul și-a dorit-o și la care a ajuns, a sfîrșit prin a-l distruge" - spun regizorul în "The New York Times".

Locul locurilor - Sarajevo

◆ "După *Caietul de la Sarajevo*, după numeroase mele articole, reportaje și filme despre orașul asediat am înțeles că nu erau suficiente, că doar ficțiunea pute să mă vindece, să mă facă să exorcizez coșmarul și să împărtășesc sentimentele mele cititorului" - se confesează scriitorul spaniol Juan Goytisolo ziarului "El País". "Așa mi-a venit ideea structurii romanului *Loc locurilor* (Ed. Alfaguara, Madrid) - o structură forma din cercuri concentrice ca în *Infernul* lui Dante, în ca cititorul se găsește în fața unui nou obstacol de îndeplinire ce crede că l-a depășit pe cel precedent".

un radio actual

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

RADIO TOTAL

Luni:	Față în față cu vecinul	Irina Corbu
Marți:	Căinele de pază	Cornel Nistorescu
Miercuri:	Punct și virgulă	Carmen Bendovski
Joi:	Fiți întreprinzători	Adrian Dumitru
Vineri:	Taxiul de noapte	N.C. Munteanu

Revista revistelor

Colocviu despre revistele literare

În *FAMILIA* nr. 10-11 – un număr conținând multe texte demne de comentat – ne-a interesat cu deosebire secțiunea ce reproduce o parte din opiniile exprimate la Colocviul "Zilelor" revistei - ediția a VI-a, cu tema *Revistele literare: tradiție, actualitate, tendințe*. Transcrise de pe bandă, păstrând deci tensiunea și firescul oralității, discuțiile la care au participat redactori și conducători de reviste din generații diferite, fără să aducă noutăți și soluții salvatoare, au subliniat adevăruri, uneori greu de acceptat, care se cereau spuse acum: ♦ că mizerabilul statut material al revistelor literare nu poate fi ameliorat decât cu resurse proprii, că nu putem aștepta ajutor financiar din partea "forurilor tutelare" ale Culturii, dispuse să susțină doar "clienții" coaliției guvernamentale, deci revistele trebuie să-și creeze, cu ajutorul unor fundații, independența materială (Ștefan Borbely). Și Șt. Aug. Doinaș e de aceeași părere - revistele să-și găsească propriile resurse, fiindcă, în situația actuală, nu avem de așteptat ajutor de altundeva: "din partea noastră ar trebui să vină o inițiativă pentru a ne descurca în situația dată: cu Văcăroiu care nu dă bani, cu Legea sponsorizării care nu-i ajută pe nici unul din bogătașii țării ăsteia să sponsorizeze cultura, ci eventual sportul. Atunci, mă poate întreba cineva: dar de ce e Legea sponsorizării așa, ce faci dumneata în Comisia de cultură și-n Parlament? Legea sponsorizării este așa pentru că toate propunerile de amendare a unor articole care ni s-au părut nouă că nu sunt așa cum trebuie, au fost respinse prin votul majorității. Legea în ansamblu a fost adoptată prin votul majorității. Ce fac eu? Votiez! De ce nu are nici o greutate votul meu? E simplu, pentru că suntem în minoritate. Aceasta este regula de joc a democrației. Nu se poate face nimic până nu se schimbă majoritatea care face legea, care pune un alt prim-ministru în fruntea guvernului. Atunci se poate obține un alt buget pentru Ministerul Culturii, și de-abia atunci s-ar putea discuta." ♦ că trebuie să ne resemnăm cu ideea tirajelor mici și a unui pu-

blic specializat (I. Vartic). Laurențiu Ulici e și mai tranșant: "Noi trăim cu vechea idee că ar avea cineva nevoie de revistele literare, cum avea nevoie cu zece ani în urmă. Nici vorbă! [...] De fapt, literatura română are acum realii ei cititori [...] Problema este așadar: cui se adresează aceste reviste literare? Toți știm un lucru evident: cei care fac reviste în România știu că le fac pentru colegii lor! [...] Cititorii revistelor literare sînt autorii revistelor literare. Noi scriem, noi le citim!". Pentru publicul larg ar trebui să existe suplimente culturale săptămânale ale marilor ziare, cu o ținută intelectuală impecabilă dar accesibile omului cu o cultură medie - așa cum au cotidianele centrale occidentale. (Ion Vartic) ♦ avem prea multe reviste literare de același fel, cu aceeași structură, și toate "vînd" mai mult opinii decât informație culturală - e de părere Ion Simuț, pe care-l irită și "mania tematică" ce duce și ea la uniformizare. ♦ în schimb, Călin Vlasie crede că "niciodată nu e suficient cîte reviste apar" fiindcă o revistă trebuie construită pe criteriul afinității spirituale, ea trebuie să fie expresia unui grup, a unei stări de spirit, să lase o urmă în istoria literaturii. Este și părerea profesorului Mircea Zăciu: "noi avem o tradiție specială în această direcție; toată mișcarea literară, curentele, orientările, direcțiile pe care s-a mișcat literatura noastră începînd cu secolul al XIX-lea încoace, s-a bazat pe reviste, pe programe, pe mișcarea pornită din nucleele acestea ale periodicelor culturale. În al doilea rînd, pentru că, la urma urmelor, nu sunt exagerate de multe reviste și ele sunt, totuși, destul de diversificate, dacă le urmărim cu mai mare atenție. Există o anumită coincidență în structuri, în formate, în opțiuni, asta este iarăși adevărat, dar nu văd nici un rău aici. Mi se pare însă altceva important. Revistele noastre, la ora aceasta, sunt diversificate mai mult prin opțiunile lor politice, decât prin opțiunile lor estetice." Impasul în care se află mișcarea literară românească nu poate fi depășit - crede profesorul - decât prin fermentul grupărilor din jurul noilor reviste: "revistele moștenite au rămas oarecum niște asociații mai mult sau mai puțin artificiale, iar revistele noi s-au creat pe bază de afinități. Or, aici, în aceste reviste ale tinerilor, trebuie să stea speranța noastră de înnoire a mișcării literare și a unor căi noi de dezvoltare, a unor noi curente, pe care însă avem comoditatea de a le pune sub aceeași umbrelă, a postmodernismului, care mi se pare că nu acoperă o realitate așa cum ar trebui să fie ea în viitor." ♦ dar pînă ca aceste grupări tinere să-și cristalizeze programul estetic înnoitor, Laurențiu Ulici susține că, bune sau proaste, revistele trebuie să apară și toată discuția ar fi avut sens dacă s-ar fi găsit soluții serioase de asigurare a apariției.

Lenin văzut de Ion Vinea

La centenarul nașterii lui Ion Vinea, Muzeul Județean "Teohari Antonescu" din Giurgiu a scos revista *ALDEBARAN*. Cu o iconografie excelent reprodusă, cuprinzînd rare imagini din arhiva familiei poetului. În *Aldebaran* e redeschis dosarul relațiilor literare dintre Ion Vinea și Petru Dumitriu. Astfel, într-o scrisoare expediată din Frankfurt, în 1967, Petru Dumitriu îi scrie văduvei poetului: "...Bine înțeles, dela început am crezut că vor veni zile în care admirabilele traduceri ale lui Ion

LA MICROSCOP

Miliardarii nesiguri

ACUM vreo doi ani, un tînăr expert bancar mi-a spus mai multe nume de miliardari autohtoni. Nu mi-a divulgat un secret, ci mi-a explicat, tehnic, cîteva mecanisme prin care la noi se pot face bani repede. În termeni obișnuiți, expertul bancar e un soi de detectiv plătit să analizeze seriozitatea celor care cer credite. Un expert talentat și din această cauză bine plătit e cel care poate diagnostica sănătatea financiară a persoanei care cere credit. Să zicem că scriitorul X vrea să deschidă o editură în care intenționează să publice o carte cu care vrea să spargă piața, la tiraj. Pentru asta are nevoie de un credit. Expertul îi analizează posibilitățile de a-și plăti creditul. Dacă dă faliment, banca ar trebui să-și poată recupera banii pe care i-a împrumutat lui X preluîndu-i averea și afacerile. În cazul lui X, expertul n-are multă bătaie de cap. Dacă însă omul de afaceri Y cere un credit, el oferă drept garanție cifra sa de afaceri și sănătatea acestora. El poate părea sănătos tun azi, iar mâine se dovedește mîncat de tot soiul de boli care-l trec în rîndul candidaților la faliment. În asemenea cazuri expertul își dovedește utilitatea.

Miliardarii despre care mi-a vorbit tînărul expert se numărau printre cei pe care el îi considera nesiguri. Doi dintre ei au fost arestați încă din '94, altul se află azi pe prima pagină a ziarelor și încă unul a fost dat în urmărire prin Interpol. Toate cazurile sînt de notorietate. Iar explicațiile pe care le-am primit în urmă cu doi s-au verificat cu o exactitate de teoremă. Cînd am început să scriu acest articol, am telefonat expertului, cerîndu-i permisiunea să-i citez numele. M-a refuzat categoric. În lumea finanțelor, un om guraliv n-are viață lungă. Creditul lui, în afară de competență, e discreția. Omul era indignat că ținusem minte o discuție care a avut loc în urmă cu doi ani și în care îi pusesem cîteva întrebări ca scriitor de ficțiune, nu ca gazetar. Firește că mi-a sărit și mie țandăra. L-am întrebat

dacă i se pare corect să acopere fie și prin tăcere afaceri murdare. Nu murdare, m-a corectat - nesigure, riscante sau hazardate. Vina băncii e că creditează afaceri sau persoane de la nesigur în sus, din motive care n-au nici o legătură cu analiza bancară. Cînd acorzi credite fiindcă ai primit un telefon de la cineva de sus sau fiindcă ai primit un comision îmbolnăvești banca. Iar dacă sînt mai multe bănci care fac așa ceva, îmbolnăvești sistemul bancar. Un miliardar în lei care face investiții proaste are, în dolari, o cifră de afaceri care nu trece de obicei de două milioane. Dacă are toți banii băgați într-o singură bancă, face o mișcare greșită și pierde banii, banca intră în dificultate. Dacă, în milioane de dolari, suma e mai mare, banca ajunge în situația că trebuie să i se facă respirație artificială. Cu asta se ocupă Banca Națională. Așa că, în cele din urmă, cel care plătește prețul afacerilor proaste făcute de X sau de Y e tot contribuabilul. Atît doar că pierderile acestora nu sînt catastrofale. Imaginați-vă însă întreprinderi care nu sînt nici X nici Y, ci ditamai forțe industriale care cer credite de miliarde. Unele au importanță strategică, altele au importanță numerică, mai toate au pui privați care ciugulesc tot de la buget, încît, prin comparație, un miliardar care se dovedește un ticălos aduce o pagubă minusculă în raport cu cînstitele întreprinderi care merg prost. Dar, să recunoaștem, miliardarul român de azi parcă e ales de cineva să se dea în stambă cu ce nu are. Interesant e că asemenea miliardari de strînsură izbutesc să păcălească oameni politici, polițiști în afară de fraierii cu bani și lipsiți de informații. În fond, sîntem o țară de oameni fericiți și optimiști. Fericiți sînt bancherii care dau fără să aștepte răsplată, iar optimiști sînt cei care așteaptă răsplată de unde nu le mai poate veni decât tifla datornicilor.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
- Abonamente: 3 luni - 7.800 lei; 6 luni - 15.600 lei; 1 an - 31.200 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draço print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag.- 600 lei

Cronicar